

Tallennemyynnin nousu ja lasku Suomessa

Videovuokraamot, DVD:t ja Blu-rayt
suoratoistopalveluiden aikakaudella

Timo Vasara

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2024

Media-alan tutkinto-ohjelma
Audiovisuaalisen suunnittelun ja ilmaisun opintosuunta

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Media-alan tutkinto-ohjelma
Audiovisuaalisen suunnittelun ja ilmaisun opintosuunta

VASARA, TIMO:

Tallennemyynnin nousu ja lasku Suomessa
Videovuokraamot, DVD:t ja Blu-rayt suoratoistopalveluiden aikakaudella

Opinnäytetyö 78 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Huhtikuu 2024

Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin tallennemyynnin ja -vuokrauksen kehitystä vuokraamotoiminnan synnystä nykyhetkeen, jolloin suoratoistopalvelut ovat tehneet valtavan loven fyysisen median suosioon. Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös suoratoistopalveluiden kehityskulkua ja taloudellisia ongelmia, jotka ovat sidoksissa myös laajemmin elokuva-alaan.

Alkujaan 1980- ja 1990-luvuilla huippusuosioon nousseet VHS-kasetit tulivat syrjäytetyiksi 2000-luvulla niin ikään suosittujen DVD-levyjen myötä. Tallennejulkaisut olivat osa elokuvien julkaisustrategiaa, minkä vuoksi tuotantojen ei tarvinnut saavuttaa kaikkia tuottojaan pelkästään lippukassalla. Suoratoistopalveluiden saapuminen 2010-luvulla teki kuluttajille elokuvien katselun aikaisempaa vaivattomammaksi, minkä johdosta fyysinen vuokraamotoiminta ja pitkässä juoksussa koko tallennejulkaisuautoiminta alkoivat menettää suosiotaan.

Nykypäivään tultaessa videovuokraamot ovat poistuneet, ja tavaratalot pienentävät tallenneosastojaan. Samaan aikaan kuluttajat ovat huomanneet suoratoistopalveluiden tarjonnassa runsaudenpulaa samoin kuin tarjonnan hajautumista moneen eri kuukausimaksulliseen palveluun. Taloudellisista syistä tuotantoja myös poistuu palveluista.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin levitysyhtiöiden edustajien haastatteluita, kuluttajien katsomistottumuksia tarkastelevaa kyselytutkimusta sekä muun muassa aiheesta kirjoitettuja uutisia eri vuosikymmeniltä. Tarkoituksena oli selvittää, miten elokuvatalenteiden tulo vaikutti elokuva-alaan, miten elokuvien katsominen kotona on muuttunut viimeisten 40 vuoden aikana, ja miksi sisällöt eivät aina ole turvassa digitaalisissa jakelukanavissa. Tutkimus osoittaa muun muassa, että vähentyneen myynnin vuoksi levitysyhtiöt tekevät tallennejulkaisuja koskevat päätökset nykyään hyvin tarkasti jälleenmyyjiltä saatavien myyntitilastojen pohjalta. Kyselyn tuloksista puolestaan käy ilmi, että suoratoistopalveluista katsotaan enemmän sarjoja kuin elokuvia. Opinnäytetyön tiimoilta voisi tehdä laajempaa tutkimusta esimerkiksi suoratoistopalveluiden tulevaisuudennäkemyksistä aikana, jolloin yhä useampi palvelu niin kansainvälisesti kuin kotimaassakin joutuu mukautumaan taloudellisiin vaikeuksiin.

Asiasanat: Blu-ray, DVD, suoratoistopalvelut, tallenteet, VHS

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Media
Audiovisual Planning and Expression

VASARA, TIMO:

The Rise and Fall of Physical Media in Finland
Video Rentals, DVDs and Blu-rays in the Age of Streaming Services

Bachelor's thesis 78 pages, appendices 2 pages
April 2024

This bachelor's thesis explored the progress of physical media sales and rentals from its conception to the present day, when streaming services have made a considerable dent into the popularity of physical media. The thesis also examined the evolution of streaming services, as well as their financial problems, which are connected to the whole film industry more broadly.

Video cassettes, which became extremely popular in the early 1980s and 1990s, were superseded in the 2000s by the equally popular DVDs. Releasing films on physical media was a steadfast part of the industry's release strategy, which meant that production companies were not forced to generate all of their revenue from the box office alone. Then, in the 2010s, streaming services made their mainstream debut, and consumers could watch movies at home easier than ever before. Thus, renting physical media, and in the long run the entire physical release business, began to lose popularity.

Nowadays there are no more dedicated video stores, and department stores are phasing out their media collections. At the same time, consumers are reporting streaming fatigue. Content is shattered across a plethora of paid subscription services. Due to financial problems, some content is removed from said services.

This thesis utilised interviews with representatives of distributors, as well as a survey conducted with consumers about their viewing habits. The thesis also made use of news articles written about the subject through the years. The purpose is to find out how the advent of physical media affected the film industry, how watching movies at home has changed in the last four decades, and why content is not always safe in the age of digital distribution. Research shows that due to reduced sales, distributors nowadays make decisions about physical releases on a case-by-case basis, based on sales figures obtained from retailers. The results of the survey, on the other hand, show that more TV series are watched on streaming services than movies. The thesis provides a basis for conducting wider research on, for example, the future of streaming services at a time when more and more services, both abroad and in Finland, must adapt to financial difficulties.

Key words: Blu-ray, DVD, physical media, streaming services, VHS

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LÄHTÖKOHDAT JA MENETELMÄT.....	7
	2.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	7
	2.2 Lähteet ja tutkimusmenetelmät.....	8
3	TALLENTEIDEN NOUSU JA KULTA-AIKA	9
	3.1 Videovuokraamoiden tulo	9
	3.2 Elokuvien nauhoittaminen kotona.....	10
	3.3 Tallenteiden vaikutukset elokuva-alaan ja -teattereihin.....	11
	3.4 Nauhasta digitaaliseen	13
	3.4.1 DVD- ja Blu-ray-levyjen tulo.....	13
	3.4.2 Bonusmateriaalien vaikutus.....	15
	3.5 Myynnin ja vuokrauksen kehitys.....	17
4	TALLENTEIDEN ALAMÄKI ALKAA	20
	4.1 Videovuokraamoiden tuho.....	20
	4.1.1 Uudet haasteet uhkaavat.....	20
	4.1.2 Suoratoistopalveluiden vaikutus vuokraamoihin.....	22
	4.2 Tallennemyynnin alamäki.....	25
5	SUORATOISTOPALVELUIDEN NOUSU	29
	5.1 Netflix tulee – oletko valmis?	29
	5.2 Kaikki haluavat palan kakusta	30
	5.3 Julkaisutavat muuttuvat.....	31
	5.4 Suoratoistopalveluiden vaikutus elokuvateattereihin.....	32
	5.5 Kotimaiset palvelut	35
6	SUORATOISTOPALVELUIDEN TUMMAT PILVET.....	37
	6.1 Taloudelliset haasteet ja ongelmat.....	37
	6.1.1 Säästötoimenpiteitä	37
	6.1.2 Vaikutukset tekijöihin	40
	6.2 Kuluttajan näkökulma	41
7	KULUTTAJIEN NÄKEMYKSIÄ.....	43
	7.1 Kyselyn taustat	43
	7.2 Suoratoistopalvelut kotitalouksissa.....	43
	7.2.1 Meneekö katsoja elokuvan luo, vai toisin päin?.....	45
	7.2.2 Liikaa makeaa mahan täydeltä	46
	7.3 Tallenteet nykypäivänä.....	47
	7.4 Kyselyn johtopäätökset.....	50
8	KATSAUS TULEVAISUUTEEN	51

8.1	Fyysinen media 2020-luvulla ja seuraavat formaatit	51
8.2	Don't call it a comeback!.....	53
8.3	Osa elokuvahistoriaa katoaa	54
9	POHDINTA.....	57
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	77
	Liite 1. Kyselyn kysymykset.....	77
	Liite 2. Sähköpostihaastattelun kysymykset.....	78

1 JOHDANTO

Tämä opinnäyte on kirjallinen tutkimus tallennemyynnistä ja -vuokrauksesta sen synnystä nykytilanteeseen. Tavoitteena on perehtyä fyysisen median suosion laskun syihin ja seurauksiin sekä pohtia sitä, miltä tulevaisuus näyttää asian tiimoilta. Lisäksi työssä tarkastellaan suoratoistopalveluiden tilannetta eri näkökulmista. Tarkoituksena on selvittää, miten elokuvatalenteiden tulo on vaikuttanut elokuva-alaan, miten elokuvien katsominen kotona on muuttunut viimeisten 40 vuoden aikana, ja miksi sisällöt eivät aina ole turvassa digitaalisissa jakelukanavissa.

Elokuvien katsominen on useimmille meistä yleinen vapaa-ajanviettotapa. Teatterikäyntien lisäksi kuluttajat ovat voineet katsoa elokuvia omissa kodeissaan lineaarisen television tarjonnan lisäksi oman makunsa mukaan ja omalla ajallaan aina 1980-luvulta lähtien. Videovuokraamot ovat menneinä vuosina olleet jokaisen paikkakunnan katukuvan varma tunnusmerkki. Samoin ovat tavaratalot ja hypermarketit tarjonneet hyllymetreittäin elokuvia ihmisille ostettavaksi.

Ajan kuluessa ja teknologian kehittyessä siirryttiin videonauhoista DVD-, ja sittemmin Blu-ray-levyihin, mutta 2010-luvun kynnyksellä jokin muuttui. Suoratoistopalvelut valloittivat katsojien sydämet ja söivät markkinaosuutta perinteiseltä tallennevuokraukselta ja -myynniltä. Tässä opinnäytetyössä perehdytään tähän ilmiöön ja otetaan selvää, miten kaikki oikein tapahtui.

Miksi juuri nyt? Elämme aikaa, jolloin videovuokraamot vetävät viimeisiä hengenvetojaan ja tallennemyynti sakkaa vuosi vuodelta. Toisaalta suoratoistopalveluilakin on omat taloudelliset ongelmansa, jotka vaikuttavat myös niiden tarjontaan. 2020-luvun alussa olemme ikään kuin kahden eri julkaisutavan, vanhan fyysisen ja uuden digitaalisen murrosvaiheessa. Siksi nyt on oiva hetki perehtyä aiheeseen opinnäytetyössä, joka ei ole tarkoitettu pelkästään elokuva-alan opiskelijoille ja toimijoille, vaan toimii lisäksi lyhyenä historiateoksena liiketalouden ja kulutustottumusten tutkijoille samoin kuin elokuvista ja niiden julkaisuista muutoin kiinnostuneille.

2 LÄHTÖKOHDAT JA MENETELMÄT

2.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Mielenkiintoni opinnäytetyön aihetta kohtaan on syntynyt vuosien varrella hyvin luontevasti. Olen katsonut elokuvia lähes koko ikäni ja kasvattanut omaa DVD- ja Blu-ray-kokoelmaani jo vuosien ajan. Minun sekä varmasti useimpien ikätoverieni lapsuuteen kuuluivat käynnit perheen tai ystävien kanssa videovuokraamoissa etsimässä uusia leffoja katsottavaksi yhteisissä elokuvailloissa. Kokoelmat vaihtuivat videokaseteista digitaalisiin levyihin, ja sittemmin videovuokraamot ovatkin poistuneet katukuvasta lähes kokonaan. Elokuvailtojen leffavalinnat tehdään selaamalla suoratoistopalveluiden valikoimia kotisohvalla istuen. Mutta olemmeko menettäneet samalla jotakin? Haluan perehtyä aiheeseeni tutkimalla myös suoratoistopalveluiden tilannetta.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään osittain yhdysvaltalaisiin suoratoistopalveluihin, ja käsitellään elokuva-alan käänteitä tutustumalla Hollywoodin tekemiin ratkaisuihin. Syynä on yksinkertaisesti se, että useimmat suomalaistenkin suosimat kansainväliset suoratoistopalvelut ovat yhdysvaltalaisia ja suurten studioiden omistamia. Lisäksi valtaosa Suomessakin suosituista sarjoista ja elokuvista on nimenomaan Hollywoodin tuotantoa. On siis perehdyttävä Yhdysvaltain elokuva-kenttään, jotta voi analysoida perusteellisesti opinnäytetyössä käsiteltävää aihetta. Tutkielma ei kuitenkaan jätä huomioimatta kotimaisia suoratoistopalveluita ja niiden vaikutusta. Siltikin tallenteiden kehitystä tarkastellaan ennen muuta kotimaisesta näkökulmasta.

Tarkoituksenani on, että työni on selkeäkäsitteinen ja sellaisena mahdollisimman lukijaystävällinen. Siispä aion pitää tekstini jouhevana ilman alan erikoissanastoa vaativaa aikaisempaa tietämystä.

2.2 Lähteet ja tutkimusmenetelmät

Työni pohjana käytän sekä aihetta käsitteleviä uutisia ynnä muita artikkeleita että alalla työskentelevien henkilöiden haastatteluista saamaani tietoa. Itse toteuttamistani sähköpostihaastatteluista ottamani tekstilainaukset olen merkinnyt kursivilla. Lisäksi olen hyödyntänyt aikaisemmissa julkaisuissa ilmestyneitä haastatteluja, jotka liittyvät tutkimaani aiheeseen. Niin ikään olen etsinyt tilastotietoa, jonka avulla voin muodostaa tarkan käsityksen tallennemyynnin, -vuokrauksen ja elokuvien kulutuksen kehityksestä kautta vuosien. Hyödynnän myös toteuttamaani kyselyä, jonka avulla sain tietoa tavallisten kuluttajien suhtautumisesta talenteisiin ja suoratoistopalveluihin. Myös niistä ottamani tekstilainaukset olen kursivoinut. Vastauksia analysoimalla voin verrata kuluttajien mielteitä elokuvien kotijulkaisumenetelmien viimeaikaiseen kehitykseen.

Koostan tutkimistani asioista eheän kokonaisuuden, jonka avulla lukija saa käsityksen fyysisen median eri vaiheista sekä sen kilpailijasta seuraajaksi muodostuneen suoratoistotarjonnan kehityksestä. Uskon, että opinnäytetyöni tarjoaa uutta tietoa aiheesta niin elokuvaharrastuksen kuin myös kaupankäynnin näkökulmasta katsottuna.

3 TALLENTEIDEN NOUSU JA KULTA-AIKA

3.1 Videovuokraamoiden tulo

Eletään vuotta 1980. Suomessa on 3 500 videonauhuria. Siitä luku tuli nousemaan silmänräpäyksessä, sillä seitsemää vuotta myöhemmin nauhureita oli jo 500 000. Elokuvia alettiin vuokrata videovuokraamoissa, joista suurin oli Helsingin Compact. Kilpailu koveni 1990-luvulla, ja vuosituhannen vaihtuessa suurimmat tekijät alalla olivat Makuuni, Filmtown sekä R-Kioskit. Kukin kolmikosta pyöritti vuonna 2005 vajaata kolmasosaa markkinoista. Isojen ketjujen etuna oli kyky tilata suuria eriä halvemmalla kuin mihin pienemmät riippumattomat vuokraamot pystyivät. (Rämö 2005.)

Siinä missä Suomessa ensimmäiset vuokraamot avasivat ovensa vuonna 1982 (Nurmi 2022), oli muualla päästy asiaan jo 1970-luvulla. Kaliforniassa avattiin Yhdysvaltain ensimmäinen videovuokraamo vuonna 1977, mutta koko maailman ensimmäinen videovuokraamo avattiin Länsi-Saksan Kasselissa 1975 – kun VHS-kasetit tekivät vasta tuloaan. (Maus 2023, 63.)

Yksi ensimmäisistä Suomen markkinoita varten tehdyistä julkaisuista oli vuonna 1982 tukholmalaisen TrixAB Filmin toimesta videokasetilla julkaistu vuoden 1977 trilleri *Hitch Hike to Hell*. Suomeksi elokuva kantoi nimeä *Lifti helvettiin*, mutta kansipaperi oli pientä jälkikäteen liimattua näyttelijäluettelon, yhden lauseen synopsisin ja elokuvan keston sisältävää lappusta lukuun ottamatta ruotsinkielinen. Videonauha sisälsi kuitenkin suomenkielisen tekstityksen. (Videomuseo 2018.)

Voisi sanoa, että suomalaisten kotitalouksien vakiovarustukseen kuului videonauhuri. Tilastokeskuksen kuluttajabarometristä ilmenee, että vuonna 1998 noin 70 prosentilla kotitalouksista oli sellainen. Vuoteen 2002 mennessä lukema oli noussut jo 80,1 prosenttiin, minkä jälkeen se pysytteli yli 70 prosentissa vielä vuoteen 2006 saakka. Viimeinen tieto on marraskuulta 2008, jolloin videokasetteja pystyi katsomaan 54,4 prosentissa suomalaiskodeista. (Tilastokeskus 2009a.)

3.2 Elokuvien nauhoittaminen kotona

Videonauhureiden yleistymisen toi mukanaan kotitalouksille kokonaan uuden keinon katsoa elokuvia: niitä pystyi nauhoittamaan televisiosta videokaseteille. Se ei ollut kuitenkaan kaikkien mieleen. Vuonna 1976 Universal Pictures jopa haastoi Sonyn oikeuteen Betamax-nauhurin myymisestä. Studio väitti japanilaisyhtiön rikkovan elokuvastudion tekijänoikeuksia antamalla kuluttajan nauhoittaa ja katsoa elokuvia kotonaan. (Lardner 1987.) Muitakin media-alan oikeustapauksia käsitellyt tuomari Warren J. Ferguson laillisti päätöksellään videonauhureiden myymisen Yhdysvalloissa vuonna 1979, mutta Universal sekä kanteeseen mukaan liittynyt Disney valittivat asiasta (Mathews 1981; Baume 2023, 65). Lopullisesti tapaus ratkesi vasta vuonna 1984, kun Yhdysvaltain korkein oikeus linjasi Sonyn hyväksi. Luopuessaan maan elokuvainstituutin etuja ajavan organisaation puheenjohtajuudesta Universalin johtaja Sidney Sheinberg totesi, ettei hän voi hyväksyä eikä tukea mitään instituutiota, joka on niin välinpitämätön Hollywood-yhteisön etuja kohtaan. Sheinberg oli nimittäin saanut selville, että Sonykin tuki kyseistä organisaatiota. (Lardner 1987.)

Kotona nauhoittaminen ei kuitenkaan laantunut. Suomessa TV-aiheinen aikakauslehti Katso jopa julkaisi vuodesta 1984 vuoteen 2003 suosituimpien kunakin viikkona televisiossa näytettävien elokuvien julisteita, joita lukijat pystyivät leikkaamaan ja taittelemaan kansiksi videokasettien koteloihin. Lähes kaksi vuosikymmentä kestäneen rupeaman aikana lehdessä julkaistiin kaikkiaan 1 138 videokantta. Niistä viimeinen sattui olemaan maailman parhaana elokuvana yleisesti pidetystä, Orson Wellesin ohjaamasta *Citizen Kanesta*, jonka Yle TV1 esitti 1. kesäkuuta 2003. Kuvassa tyypillinen Katso-lehden videokansi.

KUVA 1. Renny Harlinin jatko-osa toimintaklassikolle sai videokannen numero 1 071. (Timo Vasara, 2024)

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskuksen mukaan ”vuokratut, kaupasta ostetut ja TV:stä tallennetut elokuvat ovat tarkoitettu lähtökohtaisesti yksityiskäyttöön”. (Tekijänoikeus.fi n.d.) Suomen laissa linjataan, että ”julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöönsä varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen” (Tekijänoikeuslaki). Videonauhureiden suosion hiivuttua tilalle tulivat digiboksit, joihin kuluttajat pystyivät ajastamaan suosikkisisältöään gigatavuittain.

3.3 Tallenteiden vaikutukset elokuva-alaan ja -teattereihin

Hollywoodin tuotantoyhtiöille videokasetit olivat kotona katsottavan median alkuvuosina pelon aihe. Huolena oli, että elokuvateattereiden kävijämäärät kuihtuisivat katsojien jäädessä kotisohvilleen. Siispä studiot päättivät kitsastella menestyselokuvien julkaisemista, mikä puolestaan johti B-elokuvien nousuun VHS-julkaisujen alkuaikoina 1980-luvulla. (Rämö 2005.)

Ei kestänyt kuitenkaan kauaa, kun elokuva-ala oppi rakastamaan kotimediaa. Tallennemyynnin avulla studiot pystyivät kasvattamaan myyntiään, kun katsojat kävivät ensin katsomassa elokuvat teattereissa ja sen jälkeen ostivat ne kotihinsa katsottavaksi. Hollywoodissa huomattiin, ettei elokuvien katsominen kotona vähennä teatterikäyntejä – päinvastoin. Vuonna 1984 elokuvateatterit Yhdysvalloissa tuottivat ensi kerran yli neljä miljardia dollaria eli hieman yli kymmenen miljardia euroa nykyrahassa. Vuonna 1987 tuo luku ylittyi, ja Mel Harris, yksi Paramountin johtohenkilöistä, totesi elokuvien katsomisen olevan kuin jäisi koukuun suklaaseen. Mitä enemmän sitä saa, sitä enemmän sitä haluaa. (Lardner 1987.)

The New York Timesin artikkeli vuodelta 1987 summaa mainiosti, kuinka elokuva-ala tienasi rahansa fyysisen median nousukaudella. Elokuvateattereiden saatua omat osuutensa lipputuloista, jäi studioille käteen noin 40–60 prosenttia elokuvan bruttotuotosta. Yksinomaan lipputuloilla voittoa tuotti vain viisi prosenttia Pohjois-Amerikassa ensi-iltansa saaneista elokuvista, ja niinpä kotimedialla ja TV-myyntillä oli suuri rooli elokuvan menestyksessä. (Harmetz 1987.) Räppäri Eminemin löyhästi elämäkerrallisen draaman *8 Mile* DVD-julkaisu tuotti alle 17-vuotiailla kielletylle elokuvalla aikoinaan ennätyselliset 40 miljoonaa dollaria pelkästään ensimmäisenä myyntipäivänään (IMDB n.d. a).

Onkin tapauksia, joissa tallennemyynti on pelastanut flopanneen elokuvan. Esimerkiksi Frank Darabontin ohjaama, Stephen Kingin romaaniin perustuva vankiladraama *Rita Hayworth – avain pakoon* ei menestynyt lippukassalla, mutta sai VHS-julkaisunsa myötä toisen mahdollisuuden ja on sittemmin nousut yhdeksi kaikkien aikojen parhaimpana pidetyksi elokuvaksi (Williams 2021). Vastaavanlaisen kohtalon kokivat muun muassa David Fincherin *Fight Club*, Coenin veljesten *Big Lebowski* sekä Ridley Scottin *Blade Runner* (Barker 2015). Jopa Bruce Willisin tähdittämä ja surkeimman elokuvan Razzie-palkinnon voittanut eroottinen trilleri *Yön väreet* onnistui pahamaineisuudestaan huolimatta nousemaan flopanneen teatterilevityksen jälkeen vuoden 1995 vuokratuimpien elokuvien listalle (IMDB n.d. b; Scott 1995).

3.4 Nauhasta digitaaliseen

Kotikäyttöön tarkoitettuja videotallenteita alettiin julkaista 1970-luvun jälkipuoliskolta alkaen: Sonyn Betamax vuonna 1975, ja sen nopeasti suosituimpana formaattina korvannut kilpailija, JVC:n VHS vuotta myöhemmin (Harlow, n.d.). Kuten todettu, VHS-nauhojen vuokraaminen yleistyi 1980-luvulla, ja videovuokraamot levisivät joka kaupunkiin yhtä nopeasti kuin videonauhurit jokaiseen olohuoneeseen. Videokasetit olivat kuitenkin suurikokoisia, vaativat nauhojen kelaamista ja olivat alttiita kulumiselle. Kun 1900-luvun viimeinen vuosikymmen teki tuloaan, alkoi olla aika siirtyä kompaktimpaan ja parempaa kuvanlaatua tarjoavaan formaattiin.

3.4.1 DVD- ja Blu-ray-levyjen tulo

DVD-levy eli Digital Versatile Disc kehitettiin Japanissa Sonyn, Panasonicin, Philipsin sekä Toshiba'n toimesta ja julkaistiin kuluttajille loppuvuodesta 1996 (Jeremy Norman's History of Information n.d.). Eurooppaan uusi formaatti rantautui vuonna 1998, jolloin Suomessakin suuri yleisö pääsi näkemään elokuvia ensi kertaa digitaaliselta tallennusvälineeltä (Jutila 2019a). Jo 1970-luvulla julkaistu Laserdisc oli toki ensimmäinen terävämpää kuvaa tarjonnut digitaalinen mediaformaatti, mutta se ei kalliina ja vinyylilevyn kokoisena koskaan saavuttanut laajojen katsojapiirien suosiota (Sulopuisto 2009; Kauppinen 2009; Pienimäki 2017, 5).

Ensimmäinen ikinä DVD:llä julkaistu elokuva oli Jan de Bontin ohjaama trilleri *Twister*. Sattumoisin se tuli olemaan myös kaikkien aikojen viimeinen HD-DVD-formaatilla julkaistu elokuva. (IMDB n.d. c.) Suomessa ensimmäinen DVD-levyllä julkaistu leffa oli Rowan Atkinsonin luoman ja esittämän sketsihahmon seikkailuista kertova, Mel Smithin ohjaama *Bean – äärimmäinen katastrofielekokuva*. Komedia keräsi maassamme 425 000 katsojaa teattereiden istuimiin, mutta uuden tallenneformaatin alku oli sen sijaan vaatimaton. DVD:llä *Beania* myytiin vaivaiset 817 kappaletta, mutta perinteisten videokasettien osalta vastaava lukema oli yli 67 000. (Jutila 2019a.)

Yhdeksänkymmenluvun lopulla DVD-myynti oli maassamme yhä lastenkengissä. James Cameronin megahitti *Titanic* keräsi yli miljoona katsojaa teattereissa, ja VHS-nauhana sitä myytiin neljännesmiljoona kappaletta. DVD-levyjä meni näinkin suuren kassamagneetin osalta kaupaksi kuitenkin vain 1 171. Elettiin vuotta 1999. Samana vuonna nousua alkoi kuitenkin jo tapahtua, sillä esimerkiksi Hollywood-elokuvat *Tappava ase 4* sekä *Starship Troopers – Universumin sotilaat* lähentelivät DVD-myyntissä jo kahden tuhannen kappaleen rajaa. *Armageddon* ja *Notting Hill* – 1990-luvun genre-elokuvien merkkipaaluja kumpikin – sekä Aleksis Mäkelän *Häjyt* ylittivät jo kahden tuhannen myydyin DVD:n rajan; jälkimmäistä myytiin jopa 2 761 levyä. Videonauha oli silti yhä suosituin: *Armageddonin* VHS-painosta esimerkiksi myytiin Suomessa reilut 52 000 kappaletta eli noin 24-kertaisesti. (Jutila 2019a.)

Vuonna 2005 DVD oli jo merkittävin formaatti videovuokraamoiden hyllyillä. Videovuokraamo Filmtownin tuolloinen johtaja Tero Salonen kertoi Ylioppilaslehdelle uskovansa videokasettien poistuvan lopullisesti DVD-levyjien alta tuona vuonna (Rämö 2005). Yhdysvaltalaisen Blockbuster-vuokraamon edustaja totesi vuonna 2001 DVD:iden antaneen koko vuokrausalalle piristysruiskeen (Elder 2001).

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä elektroniikkajätit olivat jo täyttäneet päätään suunnittelemassa seuraajaa DVD:lle. Uuden levyformaatin tulisi olla suurempi kapasiteetiltaan ja sen pitäisi tarjota tarkempi kuvanlaatu. Toshiba vastaus oli HD-DVD, Sonyn puolestaan Blu-ray. Kummassakin formaatissa oli omat hyötynsä ja haittansa: HD-DVD:t olivat halvempia valmistaa kuin Blu-rayt (DVDFab 2023), mutta Blu-ray-levyissä oli suurempi kapasiteetti (Ramsay 2008). Tavallisille kuluttajille ero tuli tutuksi ennen muuta levyjen koteloiden värissä: HD-DVD:t olivat punaisia, Blu-rayt sinisiä.

Hollywoodin niin sanottu The Big Six, eli suurista legendaarisista studioista koostuva kuusikko, jakautui tukemaan eri formaatteja. Universal, Paramount ja Warner Bros. julkaisivat elokuvansa HD-DVD:llä, kun taas Walt Disney, 20th Century Fox sekä Sonyn omistuksessa oleva Columbia luottivat Blu-rayn voimaan. Columbialle ratkaisu oli varmasti ilmiselvä, sillä sen valitsema formaatti oli omistajatalon kehittämä. Samoihin aikoihin vuonna 2006 julkaistun, Sonyn Playstation 3

-pelikonsolin sisäänrakennetun Blu-ray-soittimen on sanottu vaikuttaneen HD-DVD-levyjen suosion romahtamiseen. Näin siksi, että pelikonsolin myötä moni sai kilpailevaa formaattia toistavan laitteen ikään kuin kaupan päälle. (Smale 2008.) Kun Warner Bros. vuonna 2008 sekä myöhemmin samana vuonna myös Paramount ja Universal ilmoittivat siirtyvänsä julkaisemaan elokuviaan Blu-rayllä (Finke 2008; Nakashima 2008), oli formaattisota päättynyt. HD-DVD:n aikakausi oli ohitse.

Vuonna 2016 markkinoille tuli uusi levyformaatti. Äärimmäisen terävää 4K-kuvaa toistava Ultra HD Blu-ray on eräänlainen kehitysaskel perinteisistä Blu-ray-levyistä. Ensimmäinen Suomessa 4K-Blu-ray-soittimensa myyntiin tuonut valmistaja oli Samsung, joka myös solmi yhteistyösopimuksen 20th Century Fox -studion kanssa voidakseen tarjota kaikkein parhaimman kuvanlaadun. (Pitkänen 2016.)

3.4.2 Bonusmateriaalien vaikutus

Varsinkin formaatin alkuvuosina ja kulta-aikana 2000-luvun alussa käytännössä jokainen DVD-julkaisu sisälsi joitakin bonusmateriaaleja. Poistetut kohtaukset, vaihtoehtoiset loppuratkaisut, tekijöiden kommenttiraidat tai making of -dokumentit olivat yleisiä. Studioille levyjen lisukkeet olivat tapa ansaita rahaa, sillä DVD:t kävivät kaupaksi ja bonusmateriaalit toivat kaivattua lisäarvoa. Jotkin levittäjät liäsivät vanhojen elokuvien mukaan melkein mitä tahansa voidakseen markkinoida bonuksia. John Waynen lännenelokuvien DVD-julkaisuihin liitettiin 1950-luvun tupakkamainoksia, tietokirjailija Patrick Brereton kertoi The New York Timesille. (Robinet 2018.) Bonukset olivat siis merkittävä osa katselukokemusta aikoinaan.

Digitaalinen tallenne mahdollisti lisukkeet, sillä kapasiteetin rajat eivät olleet yhtä tiukat kuin VHS-nauhoilla. Videokasettiaikanakin oli mahdollista saada bonusmateriaaleja, mutta ne olivat yleensä omilla nauhoillaan. Muun muassa FS-Filmin vuonna 2003 julkaiseman, James Bond -kokoelmaan kuuluvan *Kun maailma ei riitä* -VHS:n mukana toimitettiin erillinen bonuskasetti. Laserdiscit tarjosivat monia

DVD-levyistä tuttuja ominaisuuksia, kuten kohtausvalikon sekä bonusmateriaaleja ja kommenttiraitoja (Pipe 2017), mutta kyseinen formaatti ei koskaan saavuttanut suuren yleisön suosiota.

DVD-levyjen valikot olivat monipuolisia, ja monesti niiden graafiseen ulkoasuun oli panostettu. Elokuvan tunnelmaa luotiin jo valikon elementeillä (Coker 2020), ja välillä levyissä oli myös yllätysbonuksia, jotka tulisivat esille vain, jos katsoja osasi näppäillä oikean koodin (Arcury 2022; Robinet 2018). Monille DVD:iden mukana tulleet elokuvan tekoa käsitelleet dokumentit ja haastattelut olivat kuin elokuva-alan opinnot pienoiskoossa: tapa nähdä, kuinka tuotanto toimii (Brew 2021; Robinet 2018).

Sitten kauppa alkoi hiipua. Suoratoistopalveluiden yleistyminen söi tallennemyyntiä, eivätkä studiot enää halunneet käyttää rahaa bonusmateriaaleihin (Robinet 2018). Atlantic Filmin ja Nordisk Filmin edustajat ovat samaa mieltä niiden puuttumisen syistä. Bonusmateriaalien tekeminen on kallista, ja kustannukset suhteessa myyntiodotuksiin on otettava huomioon (Höglund 2023; Isomaa 2023). Kuukausimaksullisilla suoratoistopalveluilla puolestaan ei ole samanlaista kannustinta panostaa niiden tuottamiseen ja julkaisemiseen. (Robinet 2018.)

Poikkeuksiakin toki on. Jotkin suoratoistopalvelut ovat lisänneet menestyneimpien tai palkintoja kahmineiden elokuviensa oheen joitakin lisukkeita, mutta niiden määrä kalpenee vanhempien tallenteiden mukana tulleiden ekstrojen rinnalla. Tallennepuolellakin julkaistaan yhä joitakin oheismateriaaleja, mutta uusia elokuvia ostaneet kuluttajat ovat varmasti huomanneet nykyisien DVD- ja Blu-ray-julkaisujen karun askeettisuuden aikaisempiin julkaisuihin verrattuna. Criterionin kaltaiset harrastajille suunnatut levittäjät julkaisevat yhä kattavia bonusmateriaaleja tallenteillaan, mutta ne ovat yleensä vanhempia tai art house -elokuvia, eivätkä suuren yleisön valtavirtatuotantoja.

Kun Blu-rayt saapuivat markkinoille, mainostettiin niissä interaktiivisia ominaisuuksia nimellä BD-Live. Studiot halusivat katsojien yhdistävän älypuhelimensa ja internetin elokuvakokemuksiinsa. Esimerkiksi Universalin *Fast and Furious* -levyltä löytyi peli, johon pystyi liittämään iPhone-sovelluksen. Sen avulla katsojat pystyivät ohjaamaan kilpa-autoja TV-ruuduillaan. Sonyn haaveena oli lisätä Blu-

ray-levyille Twitter-yhteys, jotta katsojat olisivat voineet elokuvaa katsoessaan samalla lukea ystäviensä somepäivityksiä. (Variety 2009.) Jo ominaisuuden alkuaikoina verkkojulkaisu CNET kyseenalaisti BD-Liven hyödyt pitäessään sitä ärsyttävänä ja kritisoidessaan internetyhteyden pakollisuutta kaikkien oheismateriaalien saamiseksi (Moskovciak 2008).

3.5 Myynnin ja vuokrauksen kehitys

Tallennevuokrauksista saatavilla olevat tilastot maalaavat tarkan kuvan formaattien suosion kehityksestä eri vuosina. Taulukosta 1 ilmenee muun muassa se, että vuonna 1990 videokasetteja vuokrattiin 13 miljoonaa kertaa. Kyseessä oli lukema, johon ei toistamiseen päästy. VHS:n suosio alkoi laskea yllättävän myöhään; vasta vuonna 2004 DVD-levyjen vuokraukset ohittivat videokasettien silloisen vuokrausmäärän. Videon suosion lasku oli kääntäen verrannollinen DVD:n nousuun – VHS:n luku tippui vuoden 2004 kolmesta miljoonasta seuraavana vuonna puoleen siitä. (Elokuvauutiset.fi 2018.)

TAULUKKO 1. Tallennevuokrausten lukumäärät Suomessa vuosittain. (Elokuvauutiset.fi 2018.)

Vuosi	VHS-kasettien vuokrauskerrat	DVD-levyjen vuokrauskerrat
1990	13 000 000	-
1995	6 000 000	-
2000	9 000 000	300 000
2001	9 000 000	1 000 000
2002	8 000 000	2 000 000
2003	6 500 000	3 500 000
2004	3 000 000	7 000 000
2005	1 500 000	7 700 000
2006	600 000	7 700 000

David Cronenbergin vuonna 2006 ohjaamaa *A History of Violencea* pidetään yleisesti ottaen viimeisenä VHS:llä julkaistuna Hollywood-elokuvana (Boucher

2008), joskin Pixarin *Autot*-elokuvan sanotaan saaneen hyvin harvinaiseksi jääneen VHS-julkaisun vielä vuodenvaihteessa 2006–2007 (Bartirromo 2022). Todennäköisesti viimeinen Suomessa julkaistu videonauha on Ismo Sajakorven vuonna 1974 ohjaaman TV-elokuva *Soittorasian* VHS-painos, jonka Ylen sanotaan julkaisseensa ainoastaan kirjastolevitykseen vuonna 2007 (DVDPlaza 2011).

Myytyjen tallenteiden tilastot tarjoavat samansuuntaisen kuvan eri formaattien suosiosta eri vuosina. Alussa VHS nousee ainoastaan tullakseen syrjäytetyksi DVD:n toimesta. DVD:n rinnalle nousee puolestaan Blu-ray. Kotvan aikaa tilastoissa näkyvät kurioositeettina myös HD-DVD:n piskuiset myyntimäärät.

Loppuvuodesta 2008 raportoitiin DVD-elokuvien myynnin kasvaneen Suomessa neljä prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Joskin, vaikka myytyjen elokuvien määrä kasvoi, se ei heijastunut kassavirtoihin hintojen tultua alas. Myynnistä saatiin nyt 4,5 prosenttia vähemmän kuin samaan aikaan edeltävänä vuonna. Vuoden myydyimmät DVD:t kertovat suomalaiskatsojien mieltymyksistä: elokuvista suosituin oli Pixarin perheanimaatio *Rottatouille* ja TV-sarjoista 1990-luvun lama-aikaan sijoittuva kotimainen maalaisdraama *Metsolat*. (Yle Uutiset 2008.)

Tarkempaa teräväpiirtokuvaa tarjoavat uudet formaatit eivät kuitenkaan missään vaiheessa pääse DVD-levyjen kaltaisiin yli kymmenen miljoonan kappaleen vuosittaisiin myyntilukuihin, vaikka Blu-ray-myyntit ylittävätkin vuosina 2012 ja 2013 miljoonan kappaleen rajan. (Elokuvauutiset.fi 2018.) On kuitenkin huomionarvoista panna merkille, että Blu-ray-levyjen myyntimäärät olivat vielä nousussa, kun DVD-myynti alkoi jo laskea kuluvan vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen puolivälin huippulukemista. Kuten taulukosta 2 näkyy, tallenteiden aika ei vielä ollut ohitse.

TAULUKKO 2. Tallennemyyntien lukumäärät Suomessa vuosittain. (Elokuvauutiset.fi 2018.)

Vuosi	VHS	DVD	Blu-ray	HD-DVD
1990	700 000	-	-	-
1995	1 900 000	-	-	-
2000	3 600 000	500 000	-	-
2001	3 300 000	1 200 000	-	-
2002	3 500 000	2 100 000	-	-
2003	3 300 000	4 300 000	-	-
2004	2 800 000	6 400 000	-	-
2005	1 400 000	8 706 571	-	-
2006	343 472	10 632 024	-	-
2007	-	12 018 281	49 279	17 766
2008	-	12 563 141	234 297	10 383
2009	-	11 085 449	332 820	-
2010	-	11 650 057	693 347	-
2011	-	9 938 963	908 110	-
2012	-	8 626 374	1 145 433	-
2013	-	7 110 357	1 164 128	-
2014	-	5 056 362	770 235	-
2015	-	3 375 916	527 759	-
2016	-	2 747 976	532 517	-

Kirjastojen DVD- ja Blu-ray-levyjen lainaustilastot kertovat suurin piirtein samantyyppisestä kehityskulusta kuin yllä oleva myyntitilasto. Lainauserätyt Suomen kirjastoissa saavuttivat huippunsa vuosina 2011 ja 2012, jolloin elokuvia lainattiin noin 8,1 miljoonaa kertaa. Videokasettejäkin haettiin yhä kirjastoista; vuonna 2011 peräti vajaat 265 000 kertaa. Sitten VHS-lainaukset ovat suorastaan romahtaneet, sillä vuonna 2017 niitä haettiin kirjastoista kautta maan enää noin 10 000 kertaa. (Penttinen 2019, 38.)

4 TALLENTEIDEN ALAMÄKI ALKAA

4.1 Videovuokraamoiden tuho

Vuonna 2012 ilmoittivat suomalaisen videovuokrauksen tukipilarit R-Kioski ja Makuuni DVD-vuokrauksen laskeneen edellisvuosien luvuista. Makuunin ja Filmtownin tuloista suuri osa, Makuunilla 55 ja Filmtownilla 40 prosenttia, tuli oheistuotteiden kuten herkkujen ja juomien myynnistä. (Pietilä 2012.) Aloittaessaan vuonna 2015 yhteistyön Lippupalvelun kanssa, laajensi Makuuni oheistuotteiden määritelmää karkeista myös tapahtumalippuihin (Rintakoski 2015).

4.1.1 Uudet haasteet uhkaavat

Yhdeksänkymmenluvun lopulla alkaneen huiman nousun jälkeen videovuokraamoiden määrä Suomessa puolittui kymmenvuotiskaudella 2005–2015, kuten taulukko 3 osoittaa. Tilastokeskuksen videovuokraamoille määrittelemään toimialakuvaukseen (Toimialaluokitus 2008, n.d.) ei lasketa digitaalisia VOD-vuokraamoita (*video-on-demand, tilausvideo*) eikä kirjastojen harjoittamaa elokuvien lainaustoimintaa, joten kyse on nimenomaan konkreettisista videovuokraamoista.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että myös muualla Euroopassa videovuokraamoiden määrät ovat olleet huimassa laskussa etenkin 2010-luvulla: Saksassa oli vuonna 1983 peräti 5 000 vuokraamoaa, mutta määrä puolittui vuoteen 2011 mennessä. Vuonna 2023 on Saksankin kokoisessa maassa enää 50 videovuokraamoaa. (Maus 2023, 63.)

TAULUKKO 3. Videovuokraamoiden lukumäärät Suomessa vuosittain. (Tilastokeskus 2009b, 2011, 2014, 2019, 2023.)

Vuosi	Videovuokraamoiden lukumäärä
1993	116
1994	119
1995	115
1996	111
1997	105
1998	138
1999	143
2000	150
2001	190
2002	212
2003	224
2004	216
2005	220
2006	203
2007	197
2008	190
2009	187
2010	180
2011	180
2012	161
2013	176
2014	139
2015	113
2016	106
2017	101
2018	100
2019	76
2020	58
2021	56

4.1.2 Suoratoistopalveluiden vaikutus vuokraamoihin

Digitaaliset VOD-vuokraamot ja suoratoistopalvelut nakersivat kivijalkamyymälöissä toimivien videovuokraamoiden valta-asemaa. ”Pitkällä aikavälillä varmasti niin nettivuokraamot kuin muun digitaalisen kanavatarjonnankin kasvu ovat vaikuttaneet perinteisen DVD-vuokrauksen suosioon koko alalla”, R-Kioskien kaupallinen johtaja Jaakko Mäkinen totesi vuonna 2012. Makuuni alkoi kokeilla jopa pizzojen ja hampurilaisten myyntiä. (Pietilä 2012.)

Elettiin aikaa, jolloin fyysisen median vuokraus oli eräänlaisessa välivaiheessa ja kamppaili jo olemassaolostaan, mutta yritti vielä pärjätä nettipalveluita vastaan. Vuonna 2013 R-Kioski päätti elävöittää vuokraamotoimintaansa tuomalla tarjolle kertakäyttö-DVD:t. Etuna perinteiseen vuokraukseen oli se, ettei levyä tarvinnut palauttaa takaisin. Levy nimittäin lakkaisi toimimasta kahdessa vuorokaudessa ensikatselusta. (Jutila 2013.) Samankaltaista ominaisuutta oli yritetty Yhdysvalloissa jo vuosikymmentä aiemmin. Flexplay-nimiset levyt oli pakattu ilmatiiviisiin koteloihin. Sen avaamalla levyssä oleva erityinen kemiallinen pintakerros reagoi hapen kanssa, ja DVD muuttui ikään kuin 48 tunnin ajastimeksi. Idea oli kuitenkin ongelmallinen, sillä DVD:t olisi pitänyt kierrättää niille varta vasten tarkoitetuissa kierrätyspisteissä. (Harris, n.d.) Niinpä idea kuluttajalle vaivattomammasta vuokrausprosessista vesittyi heti kättelyssä.

Makuuni perusti oman nettivuokraamonsa vuonna 2012, mutta aikalaiset kokivat sen esimerkiksi Netflixiin verrattuna vähemmän sujuvaksi (Hytinkoski 2022). Myös Filmtown suunnitteli omaa nettivuokraamoaan, mutta se ei toteutunut. Soneran laajakaista- ja tv-palvelujen johtaja Jussi Salminen ennusti vuonna 2012, että ”3–5 vuoden aikana tämän tyyppiset palvelut ohittavat perinteisen dvd-vuokrauksen”. (Pietilä 2012.)

Vuonna 2016 Filmtown esitteli palvelun, jonka se uskoi olevan vastaus suoratoistopalveluiden tuomaan haasteeseen: Easy rent (Ejupi 2017, 6). Asiakkaat pystyivät vuokraamaan mistä tahansa Filmtownin myymälästä 60 elokuvaa kiinteään noin 20 euron kuukausihintaan (Karilahti 2016). Palvelua povattiin Netflixin haastajaksi (Huhtala 2016), mutta ratkaisu oli kuitenkin pohjimmiltaan vanhentunut:

kivijalkaliikkeessä asioiminen vastauksena elokuvan valitsemiseen suoraan kotisohvalta.

Kun 2010-luku oli loppupuolellaan, peli alkoi olla perinteisten vuokraamoiden osalta menetetty. Netflix lanseerattiin Pohjoismaissa vuonna 2012 (Muropaketti 2012), ja sen viitoittamana muutkin kaupalliset suoratoistopalvelut saapuivat maahamme. Jos tarkoituksena oli viettää elokuvailta satunnaisen leffan parissa, oli selvää, että kaukosäätimen tai tietokoneen klikkaaminen oli peruskuluttajalle mieluisampaa kuin lähteminen ulos kylmään. ”Elokuvavuokraus on menneen talven lumia, sitä ei ole enää ollenkaan”, R-Kioskin toimitusjohtaja Teemu Rissanen sanaili vuonna 2018 (Jyrävä 2018). Samaisen vuoden elokuussa Makuuni ilmoitti hakeutuneensa konkurssiin (Mäntylä 2018). Kuvassa autioksi tyhjentynyt Makuunin liiketila Helsingin Taka-Töölössä lokakuussa 2018.

KUVA 2. Videovuokraamot katoavat katumaisemasta. (Timo Vasara, 2018)

Vuonna 2022 raportoitiin Suomessa olevan enää 15 videovuokraamoja, ja niidenkin loppua povataan pian. ”Kahden vuoden päästä ei varmasti ole enää vuokraustoimintaa olemassa”, Filmtownin toimitusjohtaja Tero Nurminen kertoi Ylelle yrityksensä Turun-myyvälän pisteessä lapun lopullisesti luukulle maaliskuussa 2022. (Collin 2022.) Seuraavana vuonna Filmtownin taru videovuokraamoketjuna

oli tuleva päätökseensä. Lokakuussa 2023 uutisoitiin yhtiön lopettavan elokuvien vuokraamisen viimeisissäkin pääkaupunkiseudulla jäljellä olevissa liikkeissään ja keskittyvän kokonaan irtokarkkien myyntiin. Nurmisen mukaan videovuokraus on kattanut enää vain muutaman prosentin Filmtownin liikevaihdosta. (Oksa 2023.) Alla olevassa kuvassa Helsingin viimeiseksi jäänyt Filmtownin myymälä.

KUVA 3. Viimeisiä viikkoja videovuokrausta harjoittava liike iltahämärässä. (Timo Vasara, 2023)

Makuunin toimitusjohtaja Hans Ehrnrooth sanoi vuonna 2012 Ylen haastattelussa, ettei hänen videovuokraamostaan koskaan tule ”pelkkää karkkikauppaa” (Levola 2012). Toteamuksessa oli jotain katkeransuloista profetiaa: Makuuni haikautui kuutta vuotta myöhemmin konkurssiin, mutta kilpailija Filmtownille Ehrnroothin lausahdus kävi todeksi reilua vuosikymmentä myöhemmin.

Satunnaista leffailtaa varten tallenteita ei suoratoistopalveluiden myötä tarvitse enää vuokrata. Fyysisten videovuokraamoiden suosion romahdettua tallenteiden roolikin on muuttunut: niitä voi kirjastojen lainauksia lukuun ottamatta käytännössä enää vain ostaa omakseen. Se edellyttää kuluttajalta tilaa levyjen säilyttämiseen ja laitetta niiden katsomiseen, mutta DVD- ym. kotiteatterisoittimien

määrä suomalaiskodeissa on vähentynyt tasaista tahtia. Vielä vuonna 2014 DVD-soitin löytyi yli 60 prosentista kotitalouksia, mutta vain neljää vuotta myöhemmin luku oli tippunut 42 prosenttiin (Tilastokeskus 2018).

4.2 Tallennemyynnin alamäki

DVD-levyjen myynnin laskuun sanotaan vaikuttaneen osaltaan niin piratismi kuin laillisten suoratoistopalveluiden nousu. Suomen elokuvatoimistojen liiton toiminnanjohtaja Tero Koistinen analysoi asiaa vuonna 2012 toteamalla, että ”nähtävissä on myös sukupolviero, että missä määrin halutaan omistaa elokuvia ja missä määrin halutaan vain katsella niitä”. (Vedenpää 2012.)

Alkuvuodesta 2015 tavarataloketju Stockmann ilmoitti lopettavansa niin ääni- kuin kuvatallenteiden myynnin tavarataloissaan (Lehti 2015). Osasyynä saattoi olla yhtiön musertavista talousvaikeuksista johtuva tarve vuokrata tavaratalojensa tiloja muille liikkeille, mutta tapaus on kuitenkin kuvaavaa alan yleiselle kehitykselle. Elokuvia ei myyty fyysisinä julkaisuina enää yhtä paljon kuin vielä muutamaa vuotta aikaisemmin. Vuotta myöhemmin Anttila-tavarataloketju meni konkurssiin, ja tallenteisiin keskittyneet ketjun Topten-myymälätkin sulki ovensa (Rantanen 2016a).

Verkossa elokuvien ja sarjojen tallenteita myynyt Discshop.fi puolestaan ilmoitti yllättäen lokakuussa 2021 lopettavansa toimintansa. Discshopin omistanut kirja-kauppa Adlibris kertoi lehdistölle syynä olevan, ettei yrityksellä ”ole mahdollisuutta tehdä investointeja jotka tarvittaisiin elokuva- ja pelipuolen kasvattamiseen”. (Hiiri 2021; Raatikainen 2021.)

Nordisk Filmin edustajan näkemyksen mukaan kauppojen tallennevalikoimien merkittävä supistuminen johtuu *”kysynnän pienenemisestä keskittyen lähinnä suurimpiin kansainvälisiin ja kotimaisiin menestyselokuviin”* (Isomaa 2023). Samaa mieltä on Koistinen, jonka mukaan ”asiakkaat ovat entistä enemmän kiinnostuneita uusista elokuvista, jolloin muu tarjonta ei kiinnosta enää samalla tavalla” (Vedenpää 2012). Tästä voisi syntyä jonkinlainen noidankehä: asiakkaita ei kiinnosta, joten tarjontaa pienennetään. Kun tarjonta pienenee, pieneneekö

myös asiakkaiden kiinnostus? Kuvassa suomalaisen hypermarketin tyypillinen elokuvaosasto vuonna 2023.

KUVA 4. Elokuvia myytävänä. (Timo Vasara, 2023)

Jotkut uudet elokuvat eivät nykyään saa Suomessa enää lainkaan tallennejulkaisua, vaan ne julkaistaan ainoastaan digitaalisesti VOD-myyntiin ja -vuokraamoihin. Nordisk Filmillä tutkitaan tapauskohtaisesti, voiko elokuva saada riittävän laajan levityksen fyysisenä mediana. Julkaisupäätökset tehdään keskusliikkeiden, verkkokauppojen ja tukkureiden antamien tietojen perusteella. (Isomaa 2023.) Atlantic Filmin edustaja lisää, ettei tallenteiden tuottamisen kustannuksia ja työn määrää voida kattaa pienentyneellä myynnillä (Höglund 2023).

Syyskuussa 2023 suuri yhdysvaltalainen levitysyhtiö Ingram Entertainment ilmoitti lopettavansa DVD- ja Blu-ray-levyjen myynnin. Yhtiön toimitusjohtaja David Ingram kertoi alan julkaisulle Media Play Newsille syynä olevan myyntituloja korkeammat kulut. (Arnold 2023; Bouma 2023.) Vain kuukautta myöhemmin ilmoitti puolestaan niin ikään yhdysvaltalainen kodinelektronikan kauppaketju Best Buy lopettavansa elokuvatallenteiden myymisen sekä tavarataloissaan että nettikaupassaan (Hunt 2023). Best Buyn ilmoituksen myötä kotimaiset K- ja S-ryhmät

kertoivat lokakuussa 2023 MTV Uutisille, ettei kummallakaan ketjulla ole tallennemyynnin laskusuunnasta huolimatta suunnitteilla lopettaa kokonaan fyysisen median myyntiä (Aarnio 2023). S-ryhmän myyntipäällikkö Petrus Lesonen täsmentää, että vaikka elokuvien perusvalikoima pienenee, jäävät myymälöihin tarjolle uutuuselokuvat. Sen sijaan ketjun verkkokaupan laajaa elokuvavalikoimaa ei ole tarkoitus supistaa. ”*Fyysisten tallenteiden kysyntä on vähentynyt merkittävästi, eikä sellaista näkymää ole, että tähän olisi tulossa muutosta*”, Lesonen summaa, mutta toteaa lisäksi, että elokuvaharrastajat haluavat yhä fyysisen tallenteen, joka myös tarjoaa parhaan kuvan- ja äänenlaadun. (Lesonen 2023.) Selvää kuitenkin lienee, että levitysyhtiöt eri puolilla maailmaa punnitsevat tarkasti fyysisten julkaisujen kannattavuutta. Kuvassa tamperelaisen Prisman tallenneosaston loppuunmyynti-ilmoitus tammikuussa 2024.

KUVA 5. Kauppojen valikoimat pienentyvät. (Timo Vasara, 2024)

Siitä huolimatta, että suoratoistopalvelut ovat tehneet loven tallennemyyntiin, uutisoitiin alkuvuodesta 2020 kahden suuren Hollywood-studion, Universalin ja Warnerin, yhdistävän kotiviihdeosastonsa, tarkoituksenaan säästää operatiivisia

resursseja sekä ylläpitää fyysisen median pitkäaikaista olemassaoloa niin Yhdysvalloissa kuin ulkomaisillakin markkinoilla. Universalin elokuvalevitysyksikön johtaja Peter Levinsohn kertoi alan julkaisu Deadlinelle yhteistyösopimuksen takaavan fyysisen formaatin vahvuuden ja kestävyuden tuleviksi vuosiksi. Levinsohnin kollega Warnerilta, Ron Sanders, totesi samassa artikkelissa, että fyysisten talenteiden myynti on yhä tärkeä ja aktiivinen osa elokuva-alaa. (D'Alessandro 2020.)

5 SUORATOISTOPALVELUIDEN NOUSU

5.1 Netflix tulee – oletko valmis?

Vuonna 1997 perustettu Netflix toimi alkujaan eräänlaisena postimyyntivideovuokraamona. Yhdysvalloissa asiakkaat pystyivät vuokraamaan DVD-elokuvia, jotka postitettiin heille kotiin. DVD-vuokraus pysyi osana Netflixin toimintamallia USA:ssa vielä vuosia suoratoistopalvelutoiminnan käynnistyttyä – pitkälti maan liian heikkojen nettiyhteyksien vuoksi. Maassa elää 24 miljoonaa asukasta vailla minkäänlaista laajakaistayhteyttä. (Hale 2019.) Vasta vuonna 2023 Netflix ilmoitti lopettavansa DVD-levyjen postittamisen (Fingas 2023). Päätös poistua DVD-liiketoiminnasta tapahtui kuitenkin verrattain aikaisin, sillä vuonna 2010 Netflixin toimitusjohtaja Reed Hastings ennusti yhtiön luopuvan tallennevuokrauksesta vasta vuonna 2030 (Paczkowski & Martinet 2010).

Netflixin suoratoistopalvelu aloitti Yhdysvalloissa vuonna 2007 (Bitran 2022). Viime vuosikymmenen alussa yhtiössä tajuttiin, että se tarvitsee katalogiinsa myös omaa sisältöä – jotain, mitä tuotantoyhtiöt eivät voi vetää pois esitysoikeuksien päättyessä. Vuonna 2012 Netflix julkaisi ensimmäisen alkuperäissarjansa, rikoskomedia *Lilyhammerin*. Se oli alalla käännteentekevää. Tuolloin alkoi ”television uusi kulta-aika” (Greene 2013), jonka myötä suoratoistopalveluilta alettiin odottaa laadukkaita sarjoja, jollaisia aikaisemmin oli totuttu näkemään vain HBO:n kaltaisilta kaapelikanavilta.

Internetissä toimivana palveluna Netflixillä oli hallussaan jotakin kullanarvoista, mitä perinteisillä studioilla ei ollut – nimittäin käyttäjädataa. Katsojat pitivät Kevin Spaceyn tähdittämistä elokuvista. Katsojat pitivät David Fincherin ohjaamasta *The Social Networkista*. Katsojat pitivät yllättäen myös vuonna 1990 ilmestyneestä, neliosaisesta BBC:n poliittisesta draamasta, joka kertoi eräästä manipuloivasta konservatiivipuolueen poliitikosta. Tuon sarjan nimi oli *House of Cards*. Joten kun Netflixillä kuultiin Fincherin suunnittelevan yhdysvaltalaisista uudelleenfilmatisointia kyseisestä sarjasta, laittoi yhtiö palapelin palat yhteen ja pulitti 100 miljoonaa dollaria sen esitysoikeuksista. Pääosaan valittiin Kevin Spacey. (Sepinwall 2013; Fritz 2019, 102.)

Yhtiö alkoi panostaa myös elokuvaan – ja hyvällä menestyksellä. Siinä missä se julkaisi vuonna 2015 vain kaksi elokuvaa, oli vastaava luku vuotta myöhemmin jo 17. Tuotantojen määrät kasvoivat kasvamistaan, ja vuonna 2020 Netflix-elokuvia ilmestyi peräti 124. Määrä on huomattava verrattuna suurten Hollywood-studioiden tuotantoon, sillä ne julkaisivat tuolloin yhteensä 179 elokuvaa. (Katz 2021.)

5.2 Kaikki haluavat palan kakusta

Netflixistä oli omien alkuperäistuotantajensa ansiosta tullut lähes The Big Sixiin verrattavissa oleva studio (Johnson 2019; Bond 2018), mutta se tarjosi suoratoistopalvelunsa katalogissaan myös muiden yhtiöiden tuotantoja. Netflixin nopean nousun myötä perinteiset Hollywood-studiot halusivat apajille ja alkoivat vetää tuotantajansa pois kilpailijansa katalogista (Molla 2018). Warner Bros. käynnisti oman HBO-kaapelikanavansa nimeä kantavan suoratoistopalvelun. Samoin teki Walt Disney, joka pystyi esittämään omassa Disney+-palvelussaan perinteisten perhe-elokuviansa lisäksi muun muassa myös vuonna 2019 ostamansa 20th Century Foxin tuotantoa. (Lee 2018.) Universal ja Paramount seurasivat perässä Peacockilla ja Paramount+:lla, jotka sittemmin Euroopan markkinoilla fuusioituivat SkyShowtimeksi. Metro-Goldwyn-Mayerin omistavalla Amazonilla on oma Prime Video -palvelunsa.

Vetäessään kataloginsa pois jokainen Netflixin kilpailijaksi pyrkivä mediajätti uhraasi hyvillä mielin lisensoinnista saamansa miljoonat. Eräs nimettömänä pysyvä Hollywoodin silmäättekevä kuvaili elokuvastudioiden suoratoistopyrkimyksiä Vulture-verkkójulkaisulle sanomalla, että koko elokuva-ala kulutti rahaa välittämättä lainkaan rahan ansaitsemisesta. (Adalian & Brown 2023.)

Ainoa suuri perinteinen Hollywood-studio, jolla ei ole omaa suoratoistopalvelua, on Sonyn omistama Columbia. Sonyn talousjohtajan Hiroki Totokin mukaan oman suoratoistopalvelun lanseeraaminen ja ylläpitäminen olisi kallista. Hän kokee, että Sony voi siten myydä sisältöjensä korkeimmalle tarjoajalle. (Vlessing 2023.) Vuonna 2022 uutisoitiin Sony Picturesin ja Netflixin allekirjoittaneen kaksivuotisen sopimuksen, jonka myötä suoratoistojätti sai Sonyn teatterielokuvien

Yhdysvaltain suoratoisto-oikeudet yksinoikeudella. Samalla Netflix sitoutui julkaisemaan osan tuotantoyhtiön aikaisemmasta sisällöstä. (Donnelly & Littleton, 2021.)

5.3 Julkaisutavat muuttuvat

Elokvien julkaisusykli on pitkään ollut selkeä. Aluksi muutama kuukausi elokuvateattereissa, sen jälkeen kotijulkaisu tallenteilla ja digitaalisesti. Sitten vuonna 2020 koko maailmaan iski koronapandemia, jolla oli vaikutuksia paljon vakavampien asioiden lisäksi myös elokuvien levittämiseen. Elokuvateatterit sulkeutuivat, ja ensi-iltoja siirrettiin. Hollywood-studiot muuttivat perinteisiä toimintatapojaan ja alkoivat julkaista ensi-iltaelokuvia joko samanaikaisesti tai vain hyvin lyhyen teatterikierroksen jälkeen omissa suoratoistopalveluissaan, mikä puolestaan ei ollut elokuvateatteriyriyten mieleen. Pandemian jälkeen studiot ovat suurimmalta osin palanneet julkaisemaan elokuvansa aluksi yksinoikeudella valkokankaille, mutta aikaväli teatteri- ja kotijulkaisujen välillä näyttää pysyvästi kaventuneen. (Pallotta 2021; Clark 2022.)

Kesällä 2023 Yhdysvaltain elokuva-akatemia teki aiheeseen liittyen päätöksen Oscar-ehdokkuuden ansaitsemisesta. Elokvien täytyy vuodesta 2025 alkaen näkyä suurten yhdysvaltalaiskaupunkien teattereissa nykyistä pidempään voidakseen kilpailla parhaan elokuvan kategoriassa. Päätöksen on sanottu olevan vastaus suoratoistopalveluiden kohoavaan markkinaosuuteen. (Pölönen 2023.)

TV:n uuden ”kulta-ajan” alettua sarjoista on tullut aikaisempaa konkreettisemmin elokuvien kilpailija niin laadussa kuin katsojamäärissä. Elokuvateattereiden esittäessä ennen muuta suuren budjetin spehtaakkeleita, ovat muun muassa keskikokoisten budjettien draamat siirtyneet elokuvista minisarjoiksi kotisohvilta katsottaviksi. Elokvatähdet kuten Kate Winslet ja Harrison Ford sekä liuta muita aikaisemmin vain elokuvien pääosissa esiintyneitä näyttelijöitä on siirtynyt näyttelemään suoratoistopalveluiden TV-sarjoissa. Niinpä televisiosarjojen statuksen noustessa laadullinen ero niiden ja elokuvien välillä on kaventunut. (Butt 2023.)

Lineaarisen television aikana sarjojen uudet jaksot ilmestyivät yleensä viikoittain tai päivittäin, kanavan ohjelmiston mukaisesti. Netflix muutti tuon käytännön ja alkoi julkaista omien sarjojensa kokonaiset tuotantokaudet yhdellä kerralla. Ihmiset saattoivat maratoonata tai ”bingetä”, ahmia, koko sarjan yhdeltä istumalta. Muut suoratoistopalvelut, kuten Disney+, AppleTV+ ja HBO Max, ovat noudattaneet perinteisempää viikoittaista julkaisuaikataulua sarjojensa kanssa. Kyse on suoratoistopalveluiden ansaintalogiikasta: monien viikkojen aikana julkaistavat sarjat ovat palveluille kannattavampia, sillä katsojat eivät voi peruuttaa tilauksiinsa, vaan joutuvat pulittamaan vähintään parin kuukauden verran nähdäkseen kaikki jaksot uudesta suosikkisarjastaan. Samalla usean viikon ajalle venytetty julkaisuaikataulu luo katsojien odottaessa uutta jaksoa tietynlaista yhteisöllisyyttä, mikä myös on yhtiöiden mieleen – sarjat pysyvät puheenaiheina pidempään, eivätkä vain katoa julkaisunsa jälkeen seuraavan sarjan tullessa. (Alexander 2019; Massoto 2022; VSN n.d.)

5.4 Suoratoistopalveluiden vaikutus elokuvateattereihin

Suomen suurin elokuvateatteriketju Finnkino harkitsi vuonna 2015 ottavansa käyttöön kuukausimaksulliset liput (Lehtonen 2015). Niihin aikoihin samaa yritti Yhdysvalloissa AMC-teatteriketju – kyseessä oli reaktio Netflixin ja Spotifyn kaltaisten kuukausitilauksilla toimivien viihdepalveluiden suosion nousuun (Barnes 2014). Rahavaikeuksien runtelema tilauspalvelu Moviepass (Taylor 2022) veloittaa 10–60 dollaria kuukaudessa riippuen siitä, kuinka monta elokuvaa asiakas käy kuukauden aikana katsomassa valkokankaalta (Moviepass.com n.d.).

Suomessa suoratoistopalveluiden tilaajia on yli 2,5 miljoonaa (Linnake 2021). Samaan aikaan kotikatsomoihin tarjotaan suuria ja terävää kuvaa esittäviä televisioita eri budjetteihin sopivin hinnoin (Mesiä 2022). Niinpä elokuvateatterit ovat viime vuosina alkaneet panostaa elämyksellisiin leffakokemuksiin. Helsingissä Riviera-teatterit ovat ikään kuin perinteisen elokuvateatterin ja ravintolan yhdistelmä. Finnkino puolestaan on vuosina 2022 ja 2023 avannut uusia Luxe-saleja, joiden vetonauloina ovat suuret nojatuolit pöytineen ruokatarjoiluille. Kuluttajatut-

kimuskeskuksen tutkimusjohtajan Petteri Revon mukaan elämyksellisten katsojakokemusten tuominen elokuvateattereihin liittyy kilpailemiseen suoratoistopalveluiden kanssa. (Karhu 2023.)

Kuten sanottu, Netflix tekee omia elokuviaan, jotka luonnollisesti saavat ensi-iltansa suoratoistopalvelussa. Myös muut yhtiöt ovat julkaisseet tiettyjä elokuviaan suoraan kotijulkaisuina omissa suoratoistopalveluissaan (Flaherty 2023). Maailmanlaajuisen suosion saavuttavat ison budjetin kassamagneetit ja Oscar-ehdokkuuksia tavoittelevat elokuvat julkaistaan teattereissa, mutta yhä useammin Hollywoodin keskikokoisten budjettien genre-elokuvat välttävät nykyään teatterijulkaisun kokonaan, sillä suuret studiot eivät uskalla ottaa riskiä mahdollisesta floppista. Vielä 1990- ja 2000-luvuilla nimenomaan keskikokoisten budjettien elokuvat kuten romanttiset komediat tai oikeussalidraamat olivat yleinen näky valkokankailla. (Asmelash 2022.) Syy tähän ensivilkaisulla kenties erikoiselta vaikuttavaan muutokseen käy järkeen, kun alkaa miettiä elokuvien julkaisukanavien kehitystä viimeisen neljän vuosikymmenen ajalta. Siinä missä elokuvat pystyivät aikaisemmin tuottamaan voittoa teatterijulkaisujensa jälkeenkin tallennemyynnillä ja -vuokrauksella (Harmetz 1987), ovat nuo kanavat käytännössä kuihtuneet 2010- ja 2020-lukujen taitteessa. Niinpä studioille on äärimmäisen tärkeää, että elokuvat tienaavat heti kättelyssä riittävästi pelkästään teattereissa. Looginen ratkaisu on tuottaa takuuvarmoja hittejä.

Vuonna 2016 menestyneimmät viisi elokuvaa keräsivät yhteensä lähes neljäsosan kaikista lipputuloista Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Elokuvien suurimpien lipputulojen tullessa yhä vahvemmin kansainvälisiltä markkinoilta, joilla suuret spektaakkelit ovat kaikkein suosituimpia, jäävät perinteisemmät genre-elokuvat helposti pois isojen studioiden suunnitelmista. Toimittaja Ben Fritz kutsuukin esimerkiksi tositarinaan pohjautuvan poliittisen jännitysdraaman *The Postin* kaltaisia elokuvia uhanalaiseksi lajiksi. (Fritz 2019, 229-235.) Katsojat, jotka eivät ole kiinnostuneita supersankareista, löytävät haluamansa siis entistä useammin juuri suoratoistopalveluista (Faughnder 2023).

Tarkasteltaessa Suomen katsotuimpien elokuvien listoja eri vuosilta voidaan huomata vuoden katsotuimman elokuvan keränneen kautta vuosien suurin piirtein yhtä suuren yleisön elokuvateattereissa. Kuten oheinen taulukko osoittaa, eivät

sen enempää videovuokraamot kuin suoratoistopalvelutkaan näytä tehneen lo-
vea tasaisesti noin puolen miljoonan katsojan paikkeilla olevaan katsotuimman
elokuvan kävijämäärään. Tarkastelussa on kuusi vuotta eri vuosikymmeniltä.
Vuonna 1980 VHS-nauhat eivät vielä olleet tehneet läpimurtoa, kun sen sijaan
vuonna 1990 VHS-vuokraus oli jo puolestaan huipussaan. Vuonna 2005 kukoisti
DVD-vuokraus, ja vuonna 2008 niiden myynti. Vuosi 2013 oli Suomessa ensim-
mäinen kokonainen Netflixin-aikainen elokuvavuosi, kun taasen 2019 oli viimei-
nen vuosi, jonka katsojalukemiin koronapandemian aikaiset sulkutoimenpiteet ja
koronan aiheuttamat ensi-iltojen lykkäykset eivät vaikuttaneet.

TAULUKKO 4. Vuoden suosituimman elokuvan katsojamääriä eri vuosilta. (Elo-
kuvauutiset.fi 2012, 2013a, 2013b, 2013c, 2014, 2020.)

Vuosi	Suomen katsotuin elokuva	Katsojamäärä
1980	<i>Täältä tullaan, elämä!</i>	382 024
1990	<i>Pretty Woman</i>	417 267
2005	<i>Harry Potter ja liekehtivä pikari</i>	400 876
2008	<i>Quantum of Solace</i>	467 491
2013	<i>Hobitti – Smaugin autioittama maa</i>	447 944
2019	<i>Frozen 2</i>	533 704

Elokuvateatterit eivät kuitenkaan ole vastanneet suoratoistopalveluiden tulon ai-
noastaan kehittämällä oheispalveluitaan. Vuonna 2019 ilmestynyt ohjaaja Martin
Scorsesen rikoseepos *The Irishman* oli Netflixin rahoittama. Elokuva sai kuin sai-
kin lyhyen teatterilevityksen, mutta monet suuret elokuvateatteriketjut niin Yhdys-
valloissa, Britanniassa samoin kuin Suomessa kieltäytyivät ottamasta elokuvaa
ohjelmistoihinsa. Perusteena menettelylle oli niiden protestointi Netflixin vaatimia,
teattereiden näkökulmasta liian lyhyitä – joissain tapauksissa vain viikon pituisia
– levitysikkunoita vastaan. Niinpä *The Irishman*, kuten myös muut Netflixin pal-
kintodraamat *Marriage Story* ja *Kaksi paavia* jäivät vain pienten, ketjuihin kuulu-
mattomien teattereiden esitettäväksi. (Jutila 2019b; Kinnunen 2019; Muropaketti
2019; Mörttinen 2019.)

Vastaavanlaista kinaa teattereiden ja suoratoistopalvelun välillä on koettu koti-
maisinkin elokuvan tiimoilta. Vuonna 2016 Tuukka Temosen ohjaama Apulanta-
elokuva *Teit meistä kauniin* vedettiin teatterilevityksestä pois, kun kävi ilmi, että

elokuva ilmestyisi pian ensi-illan jälkeen Elisan palveluun vuokrattavaksi. Finnkinon mukaan tyypillinen aikaikkuna yksinoikeudelle teatteriesityksiin olisi ollut 2–4 kuukautta, mutta levittäjä oli tehnyt Elisan kanssa sopimuksen, joka takasi elokuvan siirtymisen suoratoistopalveluun vain 30 päivän jälkeen. (Junni 2016, Mattila 2016.)

Sekä edellä mainitusta elämyksellisten palveluiden kehittämisestä että julkaisuajankohtiin liittyvistä kiistoista käy ilmi, että suoratoistopalvelut ovat haastaja, johon elokuvateatterit suhtautuvat tosissaan. On kuitenkin myös havaittavissa, että valtavirtayleisön suosiman Hollywood-tarjonnan määrän vähentyessä ja painottuessa entistä vahvemmin nimenomaan isoimpien budjettien elokuvaan (Aromaa 2023), jää osa elokuvateatterielämyksistä kokematta, kun jotkut tarinoista julkaistaan suoraan suoratoistopalveluissa tai tuotetaan varta vasten niiden toimesta. Selvää on, että status quo on muuttunut.

5.5 Kotimaiset palvelut

Yhdysvaltalaisen maailmanlaajuisten suoratoistopalveluiden lisäksi katsojille on tarjolla myös kotimaisia vaihtoehtoja. Niistä suosituin on verovaroin toimiva Yle Areena, joka kilpailee koko maan suosituimman suoratoistopalvelun paikasta Netflixin kanssa. Areenan kaltaisen kansallisen yleisradioyhtiön suoratoistopalvelun suuri suosio on kansainvälisesti harvinaista. (Kartastenpää 2021; Haakana 2021.)

Myös kaupallisilla toimijoilla on omat suoratoistopalvelunsa: Nelosen Ruutu ja MTV:n Katsomo sekä sen omistajatahon maksullinen C More tarjoavat sekä omia alkuperäissarjojaan että myös elokuvia niin Suomesta kuin Hollywoodista. Teleoperaattori Elisan oma Elisa Viihde käyttää kotimaisiin alkuperäistuotantoihinsa vuosittain noin 40 miljoonaa euroa eli kymmenen miljoonaa enemmän kuin Yle vastaavasti (Aaltonen 2021). Syksyllä 2020 Elisa Viihde ja pohjoismainen suoratoistopalvelu Viaplay yhdistyivät ja alkoivat toimia nimellä Elisa Viihde Viaplay. Tuolloin Elisan liiketoimintajohtaja Sami Aalto totesi suomalaisten olevan ”todella innoissaan suoratoistopalveluista”. (Mäntylä 2020.)

Suoratoistopalveluiden maakohtaisista tilaajamääristä on vaikeaa saada tarkkaa tietoa, joten eri lähteiden tiedot vaihtelevat. Euroopan neuvoston perustaman mediantutkimuslaitoksen mukaan Viaplay ja Ruutu+ olivat vuonna 2020 Netflixin jälkeen Suomen toiseksi ja kolmanneksi suosituimmat maksulliset suoratoistopalvelut (Linnake 2021). Toisaalta, tanskalaisen tutkimusyhtiön Audience Projectin mukaan olisivat suosituimmat kotimaiset nettitelevisiopalvelut Suomessa olleet samana vuonna Yle Areenan jälkeen Ruutu, MTV ja C More, ja sitten vasta Viaplay (Kartastenpää 2021.) Joka tapauksessa katsojilla on siis valinnan varaa myös ulkomaisten palveluiden ulkopuolelta.

6 SUORATOISTOPALVELUIDEN TUMMAT PILVET

6.1 Taloudelliset haasteet ja ongelmat

Ei olisi ollut käsittämätöntä olettaa, että suoratoistopalveluiden myötä tarjolla oleva sisältö säilyisi katsottavissa. Toki Netflixin kaltaisten useiden eri studioiden tuotantoja esittävien palveluiden tarjonta pienentyisi tuotantoyhtiöiden siirtäessä katalogeja omiin palveluihinsa, mutta kävisi järkeen, että esimerkiksi Warnerin elokuvat löytyisivät jatkossa pysyvästi Warnerin palvelusta, ja niin edelleen. Näin ei kuitenkaan ole. Kyse on totta kai rahasta – elokuvatkin ovat Hollywood-glamouristaan huolimatta kylmä teollisuudenala.

6.1.1 Säästötoimenpiteitä

Talousvaikeuksissa ja yritysfuusioissa ryvettyneet mediayhtiöt eivät enää voi tuudittautua vain suoratoistopalveluidensa tilaajamääriin, vaan joutuvat myös tuottamaan rahaa. Niinpä kasvua haetaan säästöillä. Vaikka yhtiöt omistaisivatkin suoratoistopalveluissaan julkaisemansa tuotantonsa, joutuvat ne silti maksamaan lisenssimaksuja niistä. Esimerkiksi Universal maksaa käytännössä itselleen 500 miljoonaa dollaria voidakseen esittää *The Officea* Peacock-palvelussaan. Samaten Warner Bros. joutui pulittamaan lähes puoli miljoonaa dollaria saadakseen *Frendien* suoratoisto-oikeudet HBO Maxille. (Whitten & Rizzo 2023.) *Frendien* kaltaiset eri sukupolvien rakastamat megahitit pysyvät varmasti valikoimassa, mutta kaikki tuotannot eivät ole turvassa.

Säästötoimien nimissä sekä Disney+ että HBO Max ovat laittaneet tarjontaansa leikkuulaudalle (Whitten & Rizzo 2023; Huhtala 2022). Tarjonnan poistamisella on vaikutuksia palvelun katsojan lisäksi toki myös heihin, jotka tuottavat sisältöä suoratoistopalvelulle: alan julkaisu Variety raportoi Warnerin poistaneen joitakin sarjoja ja elokuvia voidakseen välttää maksamasta uusintapalkkioita (eng. residuals) tekijöilleen (Chapman 2022). Kyseisten palkkioiden pienuudesta oli tuleva yksi toukokuussa 2023 puhjennun Yhdysvaltain käsikirjoittajien lakon kulmakiivistä.

Warner Brosin säästötalkoiden myötä myös kaikki HBO Maxin eurooppalaistuo-
tannot saivat kesällä 2022 kenkää – mukaan lukien muutama suomalainen sarja.
Loppujen lopuksi kilpaileva suoratoistopalvelu SkyShowtime hankki kyseisten
tuotantojen esitysoikeudet. (Ravindran 2022; Ramachandran 2023.) Kuluttajan
näkökulmasta nämä päätökset luovat varmasti epävarmuutta, kun oma suosikki-
sisältö ei välttämättä enää löydykään hänen tilaamastaan palvelusta.

Käytännön esimerkkinä mainittakoon Lionsgate+. Pohjoismaihin vuodenvaih-
teessa 2020–2021 rantautunut suoratoistopalvelu toimi aluksi Starzplay-nimellä
Viaplayn kautta (Findance 2020), mutta syyskuussa 2022 se nimettiin Lionsgate-
studion mukaan Lionsgate+:ksi (Dziadul 2022). Vain hieman myöhemmin, maa-
liskuussa 2023, suoratoistopalvelu ilmoittikin yllättäen lopettavansa toimintansa
Suomessa ja peruuttavansa kaikkien asiakkaidensa tilaukset (Lionsgateplus.com
2023). Palvelun sisältö, kuten esimerkiksi Julia Robertsin tähdittämä Watergate-
skandaalista kertova draamasarja *Gaslit*, katosi yhdessä yössä. Tällä hetkellä ky-
seistä sarjaa ei ole Suomessa nähtävissä minkään suoratoistopalvelun kautta
(Justwatch.com n.d. a), eikä siitä Euroopan-markkinoilla nykytrendin mukaan ole
tallennejulkaisua (Blu-ray.com n.d.).

Netflix puolestaan ilmoitti tulosraportissaan kesällä 2022 menettäneensä mil-
joona tilaajaa kyseisen vuoden toisella neljänneksellä. Ensimmäisellä kvartaalilla
200 000 asiakasta luopui tilauksestaan. Asiakaskadosta huolimatta yhtiöllä on
yhä reilut 200 miljoonaa tilaajaa, mutta Netflixin mukaan 100 miljoonaa henkilöä
käyttää palvelua maksamatta siitä itse. Kyse on salasanojen, eli siis maksullisten
tilausten, jakamisesta useamman henkilön kesken, ja sen yhtiö haluaa ymmär-
rettävästi lopettaa. (Sperling 2022.)

Kesäkuussa 2023 Iltalehti uutisoi Viaplayn talousahdingosta raflaavalla otsikolla:
”Hintoja nostaneella Viaplaylla raju maanantai – Osake syöksyy, toimitusjohtaja
ulos.” Tukholman pörssissä noteeratun Viaplayn, Suomessa tuolloin nimellä Elisa
Viihde Viaplay, osakehinnasta lähti yli puolet pois. Sekä pohjoismaisia alkupe-
räissarjoja että Hollywoodin tuotantoa esittävä suoratoistopalvelu tarjoaa myös
urheilulähetyksiä. Viaplay on saanut penkkiurheilijoilta kritiikkiä urheilupaketin

korkeasta 45 euron kuukausihinnasta. Kuten suurten studioiden suoratoistopalvelut Atlantin toisella puolella, myös Viaplay vetoaa säästötarpeisiin ja kertoo *Il-talehden uutisessa* ”niin striimauspalveluiden myynnin kuin mainosmyynnin sakaavan”. (Kuisma 2023.)

Viaplayn osavuosikatsauksesta käy ilmi, että yhtiön tilaajamäärät romahtivat kolmessa kuukaudessa 14 prosenttia (Yli-Korhonen 2023). Ranskalainen Canal+ osti vähemmistöosuuden Viaplaystä heinäkuussa 2023 (Koski 2023). Kyseisen suoratoistopalvelun myllerrys jatkui kesän 2023 aikana, sillä elokuun lopussa uutisoitiin Elisa Viihteen ja Viaplayn teiden erkaantuvan. Elisan alkuperäissarjat siirtyivät Nelosen Ruutu+-palveluun, ja talousvaikeuksissa räpiköivä Viaplay jatkaa elisattomasti eteenpäin vailla kotimaista ohjelmasisältöä. (Kärkkäinen 2023a; HS 2023.)

Myös ruotsalaisteleoperaattori Telian omistama kotimainen tv-jätti MTV päätyi vuonna 2023 uutisotsikoihin taloudellisten ongelmiansa vuoksi (Eromäki & Kavander 2023) – on ollut puhetta jopa MTV:n myymisestä (Kärkkäinen 2023b). Kyseisen vuoden syksyllä tiedotettiin, että maksullinen C More yhdistyy MTV:n Katsomo-palveluun ja saa nimekseen MTV Katsomo+ (Pietarinen 2023). On havaittavissa, että 2020-luvun puolivälin kieppeillä suoratoistopalveluiden taloudelliset tilanteet ovat epävakaaalla pohjalla niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Jouluna 2023 uutisoitiin, että Warner ja Paramount käyvät alustavia keskusteluita yhdistymisestä. Kaksi suurta, legendaarista Hollywood-studiota kamppailee olemassaolostaan muita suoratoistopalveluita vastaan: omien suoratoistopalveluiden pyörittäminen on kallista, eivätkä ne itsessään tuota riittävästi rahaa rutkasti velkaantuneille yhtiöille, joiden perinteiset TV-yksiköt kärsivät kutistuvista mainostuloista. Kuitenkin eräiden Wall Streetin analyytikoiden mukaan fusio kahden mediajätin välillä olisi taloudellinen kuolemantuomio. Analyytikko Richard Greenfieldin mukaan yhdistyminen ei ole ratkaisu perinteisten studioiden suoratoisto- haasteisiin, sillä yhtiöt ovat jo liian myöhässä rakentaakseen toimivan suoratoistostrategian. (Haajanen 2023; Palmeri 2023; Szalai 2023; Sorkin ym. 2023.)

Edes mediamaailman megayhtiö Disney ei ole säästynyt suoratoistopalveluita vaivaavilta vaikeuksilta. Helsingin Sanomat uutisoi helmikuussa 2023 Disneyn

sanovan irti useita tuhansia työntekijöitään leikatakseen kustannuksiaan Disney+:n tilaajamäärien vähennyttä. ”Joko suoratoiston valtakausi päättyi”, otsikossa pähkäiltiin. (Lehmusvesi 2023.) The Hollywood Reporter raportoi elokussa 2023 alan sisäpiireissä kuohuvista huhuista, joiden mukaan Disney saattaisi myydä Applelle osan toiminnoistaan – esimerkiksi TV-yksikkönsä (Masters & Weprin 2023).

Mutta mistä perinteisten elokuvastudioiden taloudelliset vaikeudet oikein johtuvat? Kyseessä ovat kuitenkin sata vuotta porskuttaneet ikonit, jotka ovat Kalifornian yhden suurimman teollisuudenalan vankkoja pilareita.

Verkkolehti Vulturen laajassa artikkelissa todetaan, että Wall Street suhtautui Netflixiin mediatalon sijasta pikemminkin kuin teknologiayritykseen. Tärkeintä olikin *vaikuttaa* suurelta; kasvattaa markkina-arvoa, eikä niinkään tuottaa voittoa. Muut studiot alkoivat noudattaa samaa linjaa, katkaisivat tuotteliaat lisensointisopimuksensa ja syytivät roppakaupalla rahaa ensin perustaakseen omat suoratoistopalvelunsa ja sitten saadakseen niihin tarpeeksi uutta alkuperäissisältöä. Jossain vaiheessa Wall Streetin pankkiirit kuitenkin havahtuivat siihen, että kannattavuudella onkin merkitystä yrityksen pyörittämiselle, ja kupla puhkesi. Niinpä velkaantuneet studiot aloittivat voimakkaat säästötoimenpiteensä, joiden vaikutus näkyy kuluttajille muun muassa poistettuna sisältönä. (Adalian & Brown 2023.)

6.1.2 Vaikutukset tekijöihin

Yhdysvaltain televisio- ja elokuvakäsikirjoittajien ammattiliitto WGA aloitti toukuussa 2023 lakon. Yksi työnseisauksen motiiveista oli suoratoistopalveluiden tuoma muutos elokuva-alalle. Lineaarisen television aikana tekijät saivat korvauksia uusintoista ja esimerkiksi tallennemyynnistä, kun sen sijaan suoratoistoon menevistä sarjoista käsikirjoittajille maksetaan keikkaluonteisesti vain kertakorvaus. Suoratoistopalveluiden tuottamien sarjojen tuotantokausien ollessa yleensä vain muutaman jakson pituisia, vaikuttaa myös se käsikirjoittajien tulotason. (Huttunen 2023; Weatherbed 2023.) Yhdysvaltalaiskäsikirjoittajille maksetaan suoratoistopalveluihin tuotettavista sarjoista sitä paitsi pienempiä summia

kuin lineaarisen television ohjelmista, sillä alan työehtosopimuksen määritelmä nettitelevisiosta on vanhentunut – vuonna 2008 solmitun sopimuksen aikaan suoratoisto ei vielä ollut sitä millaisena se nykyään tunnetaan (Wilkinson 2023).

Viitisentoista vuotta sitten studiot pitivät netissä esitettäviä ohjelmia vain lineaarisen television oheistuotteina, mainosklippeinä. Niinpä tuotantoyhtiöt eivät kokee tarpeelliseksi tarjota tekijöille lisäkompensaatiota nettijulkaisuista. (Littleton 2013, 14-15.) Perinteisen lineaarisen television käsikirjoittajat ovat oikeutettuja tiettyyn minimipalkkatasoon, kun taas täysin samaa työtä suoratoistopuolella tekevät käsikirjoittajat eivät ole. Lukuisat Hollywood-elokuvat puolestaan julkaistaan nykyisin yksinoikeudella suoratoistopalveluissa. Silti kyseisistä elokuvista käsikirjoittajat saavat palkaksi TV-elokuvan, niin sanotun Movie of the Weekin, palkkiota vastaavan summan, joka on huomattavasti teatterijulkaisun saavasta elokuvasta maksettavaa palkkiota alhaisempi. (Wilkinson 2023.)

Syyskuun 2023 lopussa viisikuukautinen lakko tuli päätökseensä, kun käsikirjoittajien liitto WGA pääsi yhteisymmärrykseen studioita edustavan AMPTP:n kanssa. Lakon ansioista tekijät saivat neuvotelluksi itselleen paremmat palkkiot, joissa muun muassa otetaan huomioon mediakentän nykyiset julkaisumallit. (Cranz 2023). Katsojiin työnseisaus vaikuttaa sarjojen uusien jaksoiden sekä elokuvien ensi-iltojen myöhästymisenä (Thomas 2023, Wilkinson & Stewart 2023).

6.2 Kuluttajan näkökulma

Keväällä 2023 Netflixillä oli saatu tarpeekseen siitä, että lähes 100 miljoonaa ihmistä käytti suoratoistopalvelua maksamatta siitä. Mediatyhtiö iski nyrkin pöytään ja päätti pistää lopun salasanojen jakamiselle. Ratkaisu oli taloudellisissa vaikeuksissa olevalle suoratoistojättille järkevä, mutta jotkut kuluttajat korostivat Netflixin asenteen salasanojen jakamista kohtaan muuttuneen: vuonna 2017 yhtiö twiittasi ”Love is sharing a password” (Sperling 2023; Starkey 2023). Rakkautta ei näemmä enää ollut jäljellä.

Suoratoistopalveluiden suuri määrä on jo aiheuttanut sisällön valtavan määrän vuoksi runsaudenpulaa. Englanniksi tuon ilmiön nimi on streaming fatigue, suoratoistouupumus. (Bhutani 2022; Knutson 2022.) Yksinomaan Suomen Netflix-valikoimassa elokuvia ja sarjoja on yli 6 000 nimikettä (Saarinen 2023). Silti niin Helsingin Sanomissa kuin Episodi-lehdessä on pakinoitu, ettei Netflixissä ole juuri mitään hyvää katsottavaa. Katsottavaa toki on runsaasti, mutta sisällön laatu ei välttämättä houkuttele. (Huhtala 2019; Torvinen 2022.) Tilaajamäärien vähenyessä suoratoistopalveluiden olisi tärkeää panostaa sisällön laatuun, eikä vain sen määrään. Näin on toiminut AppleTV+, jonka strategiaa rakentaa ohjelmatarjontansa pikkuhiljaa on kutsuttu Netflixin strategian vastakohtaksi (Liptak 2019).

Tarjonnan pirstaloituminen moneen eri palveluun ja digitaaliseen vuokraamoon on johtanut siihen, että katsojille on tehty nettisivuja kuten Justwatch, jolta voi etukäteen selvittää, mistä mikäkin elokuva löytyy. Kivijalkavuokraamoiden aikaan oli tavallaan helpompaa, sillä kaikkien studioiden elokuvat löytyivät samasta paikasta. Mikäli ei tilaa useampaa suoratoistopalvelua, joutuu kuluttaja tyytymään vain niihin elokuviin, joita hänen omasta palvelustaan löytyy. Kyynisesti voisikin todeta, ettei peruskatsoja enää voi valita tiettyä leffaa, vaan jonkun leffan. Kuvassa videovuokraamon tarjontaa.

KUVA 6. Hyllyissä on monen eri levittäjän elokuvia. (Timo Vasara, 2022)

7 KULUTTAJIEN NÄKEMYKSIÄ

7.1 Kyselyn taustat

Osana opinnäytetyötäni toteutin kyselyn, jossa tiedustelin kuluttajien katselutottumuksia sekä heidän suhdettansa niin tallenteisiin kuin suoratoistopalveluihin. Kyselyssä oli kaksitoista kysymystä, ja siihen osallistui 128 vastaajaa. Kyselyyn tuli monia vastauksia kaikista ikäluokista – eniten, 46,9 %, alle 29-vuotiailta.

Kyselyn kahdellatoista kysymyksellä (liite 1) pyrin selvittämään muun muassa sitä, millaista sisältöä vastaajat suoratoistopalveluista katsovat, miten he suhtautuvat fyysiseen mediaan nykypäivänä ja kuinka kotona katsominen vaikuttaa elokuvateatterissa käymiseen.

7.2 Suoratoistopalvelut kotitalouksissa

Suoratoistopalveluiden katsomisesta kysyttäessä käy ilmi, että vastanneiden kesken yleisin palvelu on Netflix. Se on ikään kuin vakio, jota 102 vastaajaa 128:sta käyttää. Lähes samoihin lukuihin yltää toiseksi yleisin, kotimainen ja ilmainen Yle Areena, jota katsoo 98 kyselyyn vastannutta. Pronssisijalla on HBO Max, jonka valitsi 74 vastaajaa. Kyseinen osio oli monivalintakysymys, jossa pystyi valitsemaan kaikki katsomansa palvelut. Kysely osoittaa, että moni katsoo samanaikaisesti useaa eri suoratoistopalvelua. Keskimäärin kyselyyn vastanneet tilaavat tai katsovat 3,8 suoratoistopalvelua, ja enimmillään jotkut jopa 10 palvelua.

Vaikka joukossa on myös ilmaisia palveluita, kuten Yle Areena, Katsomon ja Ruudun mainosversiot – tai neljän vastaajan osalta kirjastokortilla toimiva Kirjastokino –, on selvää, että suurin osa maksaa kuukausittain useammasta palvelusta. Palveluiden kuukausihinnat vaihtelevat kuuden ja kuudentoista euron välillä, riippuen palvelusta, ja Netflixin tapauksessa tarjolla olevasta kuvanlaadusta (Topelius 2022). Hintojen nousua suunnitellaan kuitenkin palvelussa kuin palvelussa, minkä lisäksi muun muassa Netflix, HBO Max ja Disney+ ovat kansainvälisillä

markkinoilla jo lisänneet edullisimpiin hintatasoihinsa mainoskatkot (Linnake 2023; Niemi 2023; Roth 2022; Roth 2023a; Roth 2023b; Weatherbed 2023). Helsingin Sanomat kuvailikin talousvaikeuksista johtunutta Netflixin takinkäännöstä epätoivoiseksi – olihan firma aiemmin vähätellyt mainosrahoitteisia suoratoistopalveluita (af Heurlin 2022). Vastanneista 63,3 prosenttia kertoi hyödyntäneensä joskus suoratoistopalveluiden kokeilutarjouksia ja peruuttaneensa tilauksensa ilmaisjakson päätyttyä.

Kyselyn ohessa olleeseen avoimeen tekstiosuuteen tulikin kommentteja muun muassa palveluiden hinnoista. *”Turhauttavaa on se, että joutuu ottamaan usean palvelun ja maksamaan roposia moneen eri paikkaan”*, eräs vastaaja toteaa. *”Loistava juttu sohvaperunalle, toki tuntuu myös lompakossa”*, summaa toinen. *”Jos haluaisin yrittää korvata [oman elokuvakokoelman] suoratoistopalveilla, joutuisin kaivamaan lompakosta pitkälle toistasataa euroa per kuukausi, eikä vieläkään löytyisi kaikkia niitä teoksia, jotka fyysisesti edelleen vielä löytyvät”*, yksi vastaus kuuluu. Toisaalta vastauksista käy myös ilmi, että suoratoistopalveluista maksaminen tarjoaa aktiiviselle katsojalle rahoillensa vastinetta: *”Osa suoratoistopalveluista on hieman hintavia, mutta itse tykkään katsoa mielestäni hyviä elokuvia uudestaan joten monesti ihan sen rahan arvoisia.”*

Telian vuonna 2021 teettämän tutkimuksen mukaan joka kolmas tutkimukseen osallistunut suomalainen käyttää yli 25 euroa kuukaudessa suoratoistopalveluihin (Kärkkäinen 2021a). Kilpailevan teleoperaattori DNA:n samana vuonna teettämä tutkimus osoittaa, että kipuraja suoratoistopalveluista maksamiseen on noin puolelle suomalaisista 10-19 euroa (Kärkkäinen 2021b). Toisaalta Helsingin Sanomat uutisoi tammikuussa 2022, että noin kolmasosa suomalaisista ei kiinnitä huomiota suoratoistopalveluihin meneviin kuluihin (Pietarinen 2022). Kuukausittain automaattisella laskutuksella toimivat palvelut jäivät mielestä helposti taustalle.

Kysyttäessä elokuvien ja sarjojen suosiosta käy ilmi, että vajaa puolet vastanneista katsoo suoratoistopalveluista enemmän sarjoja. Niitä ja elokuvia yhtä paljon kertoo katsovansa noin 40 prosenttia, kun taas nimenomaan enimmäkseen elokuvia katsovia on vain 11,7 prosenttia vastaajista. Kyselyn tulokset kuvastavat

mediakentän nykytilaa, jossa monet tarinat kehitetään suoratoistopalveluihin nimenomaan sarjaformaattiin.

Vastauksista ilmenee, kuinka suoratoistopalveluiden eri julkaisutavat näyttäytyvät ihmisten arjessa. Liittyen sarjojen maratonaamiseen, kertoo eräs kyselyyn osallistunut oman näkemyksensä: *”On tiettyjä sarjoja joita odotan ja katson innolla [...]. Joskus on kiva katsoa jostain sarjasta monta jaksoa putkeen. Ja on myös hyvä kun ei ole mainoksia.”* Toinen vastaaja on närkästynyt lineaarista televisiota muistuttavasta viikoittaisesta julkaisuaikataulusta: *”On ankeaa, jos jonkun sarjan jaksot tulevat suoratoistopalveluun yksi jakso kerrallaan viikon välein. Siksihän sitä ei katsota tavallisesta telkkarista, että voisi katsoa milloin vain.”*

Innostus vuokraamista kohtaan ei ole kääntynyt kivijalkamyymälöiden nauttimasta entisvuosien suosioista digitaalisten VOD-vuokraamoiden menestystarinnaksi. Vastanneista yhteensä 87,5 prosenttia kertoo joko joskus tai säännöllisesti vuokranneensa elokuvia aikoinaan videovuokraamoista, kuten Makuunista tai Filmtownista. Sen sijaan kysyttäessä Itunesin ja SF Anytimen kaltaisista digitaalisista vuokraamoista, käy ilmi, ettei 52,3 prosenttia käyttäjistä ole koskaan käyttänyt edellä mainittuja palveluita. Noin 45 prosenttia kertoo joskus vuokranneensa. Kuukausimaksullinen striimaaminen on monelle huomattavasti helpompi tapa päästä käsiksi elokuvatarjontaan.

7.2.1 Meneekö katsoja elokuvan luo, vai toisin päin?

Yksi kyselyn osa-alueista keskittyi suoratoistopalveluiden vaikutukseen elokuvissa käymiseen. Vastanneista 59,4 prosenttia kokee, ettei uusien elokuvien saatavuus suoratoistopalveluista ole vähentänyt heidän käyntejään elokuvateattereissa. Sen sijaan 40,6 prosenttia toteaa suoratoistopalveluiden vähentäneen elokuvissa käymistä. Jälkimmäisistä noin neljä viidestä kertoo katsovansa elokuvat mieluiten kotonaan. Loput heistä kokee vähentäneensä elokuvissa käymistään sen vuoksi, etteivät heidän suosikkielokuvansa enää saa teatteriensi-iltaa. *”Olen viimeisen parin vuoden aikana enimmäkseen katsonut Netflixin omaa tuotantoa, niin elokuvien kuin sarjojenkin osalta”*, huomauttaa eräs osallistuja.

Kyselyyn kirjoitetuista kommenteista löytyy elokuvissa käymisen vähentymiseen myös fiskaalinen syy: *”Elokuvien katsominen suoratoistopalveluissa on kyllä lisääntynyt ja leffassa käynti taas vähentynyt, mutta syynä ei ole suoratoistopalvelujen lisääntynyt elokuvatarjonta, vaan leffalippujen huima hintojen nousu.”* Niin, jo vuonna 2015 Yle uutisoi elokuvaalippujen hinnan nousseen yli kolmanneksella kymmenessä vuodessa (Kiviniemi 2015). Vuonna 2021 leffalipusta sai Suomessa pulittaa keskimäärin 12,31 ja tyyriimmillään jopa 24 euroa (Koivuranta 2021).

7.2.2 Liikaa makeaa mahan täydeltä

Kyselyn vastauksista ilmenee aiemmin luvussa 6.2 esillä ollut streaming fatigue -ilmiö. Näin asian summaa eräs kyselyyn vastannut: *”Joskus suoratoistopalvelujen sisällön määrä on niin suurta, että ihan häkeltyy. Siinä vaan selaa ja selaa kunnes väsyä ja lopulta ei katso mitään, kun vaihtoehtoja on liikaa.”* Myös muutamista muista kyselyn vastauksista voi havaita runsaudenpulan aiheuttaman ongelman. *”Suoratoistopalveluissa tarjontaa alkaa jo olemaan liikaa”*, eräs toteaa. Toinen jatkaa: *”Itselleni suoratoistopalveluiden ongelma on se, että vaikka sisältöä on melko paljon, se on melko suppeaa.”*

The Hollywood Reporter raportoi vuonna 2022, että melkein puolet yhdysvaltalaisista suoratoistopalveluiden tilaajista kokee tarjonnan alati kasvavan määrän musertavaksi. Kyseisenä vuonna maassa oli katsottavissa 817 000 sarjaa ja elokuvaa. Tuo luku oli noussut vuoden 2019 lopusta 26,5 prosenttia eli 171 000:lla suoratoistettavissa olevalla sarjalla tai elokuvalla. (Porter 2022.)

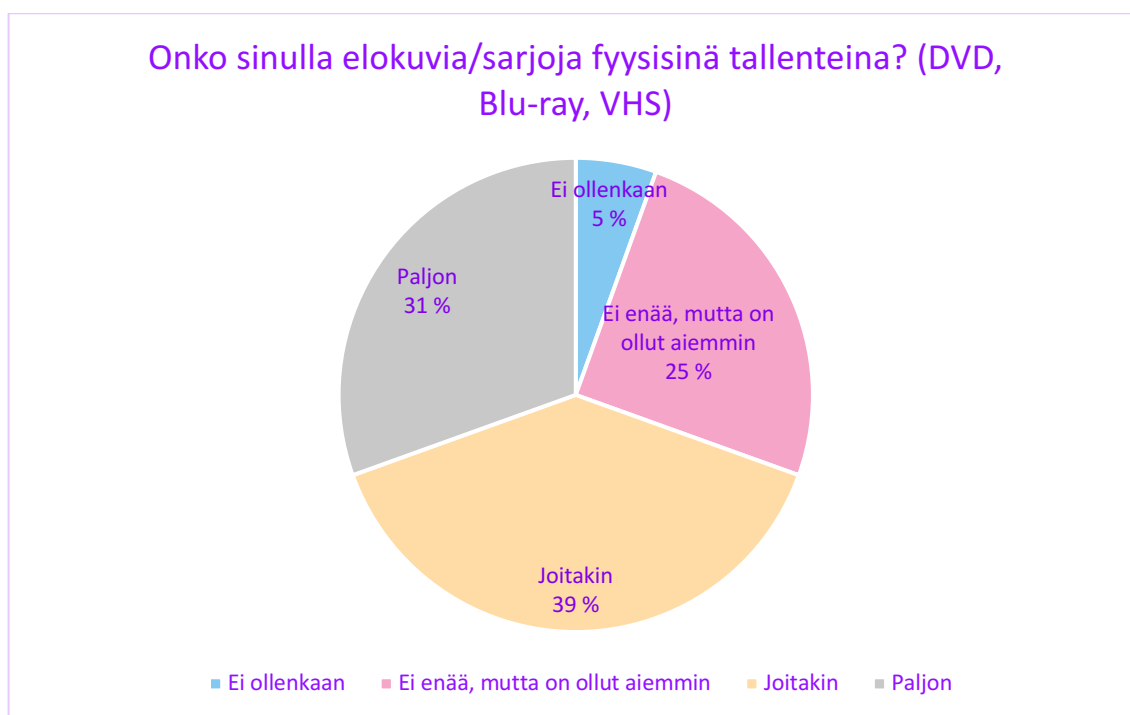
Asian kiteyttää eräs kyselyyn osallistunut toteamalla, että *”nykyään on sellainen runsauden yliannostus. Ei ole yksi eikä kaksi kertaa, kun olisin voinut katsoa jonkun elokuvan siinä ajassa, minkä olen käyttänyt Netflixissä miettien minkä leffan katsoisi.”*

Suoratoistopalveluiden uusien alkuperäissisältöjen suuresta tarjonnasta huolimatta moni käyttää palveluita vanhojen tv-sarjojen katsomiseen. Kuluttajatutkimusyhtiö Nielsen toteaa raportissaan, että Yhdysvalloissa suoratoistopalveluista

seuraavat esimerkiksi nuoret naiset ennen muuta 2000-luvun alun, alkujaan lineaariseen televisioon tehtyjä sarjoja. Muun muassa *Frendit*, *Gilmoren tytöt* sekä *Greyn anatomia* ovat suosittuja. (Lippu & Sirén 2024.)

7.3 Tallenteet nykypäivänä

Yhteensä noin 30 prosenttia kyselyyn vastanneista kertoo, ettei omista enää tai ei ole koskaan omistanutkaan elokuvia tai sarjoja fyysisinä julkaisuina. Sen sijaan 70 prosenttia omistaa yhä paljon tai joitakin tallenteita (kuvio 1). Sitä, kuinka paljon on ”paljon” ja ”joitakin”, ei tässä eritelty, sillä opinnäytetyön kannalta jokaisen vastaajan oma määritelmä paljolle ei ole oleellista. Kyselyn tuloksista käy kuitenkin ilmi se, kuinka suuri osuus vastaajista on esimerkiksi luopunut tallenteistaan.

KUVIO 1. Kyselyyn vastanneiden tallenteet.

Kyselyyn tulleissa vastauksissa korostuu kuvanlaadun tärkeys kahdesta eri näkökulmasta. Siinä missä joku toteaa esimerkiksi naarmuisen DVD-levyn kuvanlaadun olevan suoratoistoa surkeampaa, korostaa toinen eniten arvostavansa ”fyysisen tallenteen suomaan varmaa kuvan- ja äänenlaatua”. Tärkeä osa modernien fyysisten tallenteiden houkutusta onkin suoratoistoa parempi laatu: vertail-

taessa Blu-ray-levyjen ja suoratoistopalveluiden 4K-lähetyksiä, ovat muun muassa The A.V. Club sekä How-To Geek todenneet fyysisen julkaisun näyttävän ja kuulostavan paremmalta, mikä johtuu muun muassa siitä, ettei dataa tarvitse levyllä pakata yhtä voimakkaasti kuin suoratoistossa (Butler 2023; White 2023). Lisäksi fyysinen media ei edellytä internetyhteyttä toimiakseen. Vuonna 2020 uutisoitiinkin Netflixin rajoittavan väliaikaisesti teräväpiirtokuvanlaatuaan lieventääkseen internetverkon ylikuormittumista (Lehmusvesi 2020). Viaplay kertoo nettisivuillaan sarjojen ja elokuvien olevan joko 720p- tai enintään 1080p-laatuista, ja että laatua mukautetaan kunkin tilaajan internetyhteyden nopeuteen, jottei sisältöä jouduttaisi lataamaan ja puskuroimaan pitkään (Viaplay n.d.).

Useampi kyselyyn osallistunut nosti vastauksissaan esiin myös tietyn fiiliksen, tunteen, jonka fyysinen media tarjoaa. *”Oma ostettu fyysinen kopio oli merkki merkittävästä elokuvasta. Hyvä leffa jonka haluan nähdä uudelleen. Se aiheutti myös keräilyä ja leffoilla fiilistelyä. Nykytouhu tekee leffat merkityksettömiksi”*, eräs kirjoittaa. Muista vastauksista ilmenee samanlainen näkökulma. *”Tykkään klassikoita ja lempielokuvia ostaa fyysisessä muodossa”*, todetaan yhdessä vastauksessa. *”Joskus käy niin, että suoratoistopalveluista ei löydy jotakin sellaista, esimerkiksi vanhaa 1950-70-lukujen leffaa, jonka haluaisin katsoa, mutta sepä saattaakin löytyä DVD-kokoelmastani, ja silloin katson sen [...] tyytyväisenä”*, toteaa yksi vastaajista. Menneiden vuosien vuokrausprosessi saa myös aikaiseksi nostalgista fiilistä. Yksi kyselyyn osallistuneista kirjoittaa: *”Ikävöin fyysisten tallenteiden vuokraamista, lähinnä sen oman fiiliksen takia. Siinä oli tietty tunne, kun käveli vuokraamoon, vertaili leffoja ja päätyi valitsemaan pari mukaan.”* Toinen komppaa: *”Ennen vuokraamossa tutkittiin kansia ja vuokrapäätös tehtiin niiden avulla. Elokuva katsottiin sinä iltana ja loppuun koska siitä oli maksettu.”*

Myös sisustuselementtinä fyysiset tallenteet korostuvat parissa vastauksessa. *”Minulla on [tallenteille] itseisarvoa esineinä, konkreettisina elokuvatuotteina”*, kyselyn vastauksessa mainitaan. Muissa vastauksissa todetaan fyysisten tallenteiden näyttävän hyvältä hyllyssä ja niiden muuttuneen käyttötavaroista koriste-esineiksi. Toisaalta jotkut tuovat vastauksissaan esiin sen, että suoratoistopalveluiden ansiosta tilaa ei kulu tallenteiden säilyttämiseen. Näkökulmia on siis monenlaisia.

Moni toteaa keräävänsä elokuvia tallenteina siitä syystä, että – kuten esimerkiksi kävi Mike Flanaganin elokuvalla (tästä lisää luvussa 8.3) – suoratoistopalveluista sisältö voi poistua varoittamatta. *”Haluan elokuvat fyysisinä sen takia, etten voi luottaa niiden olevan aina saatavilla muuten. Samasta syystä ostan kirjoja”*, toteaa yksi vastaaja. *”Suosin itse eniten fyysisiä tallenteita niiden luotettavuuden takia, plus koska keräilen harvinaisempia animaatioelokuvia joita ei suoratoistopalveluista yleensä saa”*, summaa toinen. Perusteluita riittää: *”Fyysinen media takaa mahdollisuudet nauttia haluamastani sisällöstä striimauslisenssien armoista huolimatta.”* *”Fyysiset tallenteet mukavampia, sillä ne pysyvät varmemmin saatavissa vs suoratoistopalveluiden vaihtuva valikoima.”* *”Tykkään omistaa omat lempileffat, niin ne on olemassa jos jostain suoratoistopalvelusta lähtee pois.”*

Samoilla linjoilla edellä mainittujen kyselyyn vastanneiden kanssa on Helsingin Sanomien Juho Typpö, joka kirjoittaa Yle Areenan elokuvatarjontaa käsittelevässä kolumnissaan useimpien suoratoistopalveluiden sisällön olevan rajallista *”etenkin silloin, kun katsottavaksi haluaisi jotain vanhaa tai mainstream-elokuvien ulkopuolista”*. (Typpö 2023, B6.)

Kuten luvussa 3.4.2 käsitellään, loistavat männävuosien DVD-bonusmateriaalit poissaolollaan suoratoistopalveluista. Eräs kyselyyn osallistunut harmitteleekin vastauksessaan fyysisille tallenteille tyypillisten bonusmateriaalien puutetta suoratoistopalveluissa. *”Olisi hyvä jos myös suoratoistopalveluissa olisi fyysisten kopioiden extrat, kuten kommenttiraidat ja poistetut kohtaukset.”*

Suoratoistoihin yksinoikeudella tehdystä, fyysistä julkaisua vaille jäävästä sisällöstä eräs opinnäytetyön kyselyosioon vastannut toteaa, että *”ei ole oikein, että jotkut isot firmat voivat omistaa oikeuden johonkin sarjaan/elokuvaan, ilman että sitä voi mistään ostaa. Käytännössä piratismi on ainut tapa säilöä jatkossa tuleville polville mediaa”*.

Yle uutisoikin marraskuussa 2023, että piratismi – elokuvien ja sarjojen laitton kulluttaminen – on kolminkertaistunut Suomessa viidessä vuodessa. Oikeutuksena

piratismille Ylen haastattelemat henkilöt pitävät muun muassa suoratoistopalveluiden kohonneita hintoja, kuin myös niiden hajautuneita sisältöjä. (Holmberg 2023.)

7.4 Kyselyn johtopäätökset

Vaikka kyselyn otanta ei ole suuri, käy sen vastauksista ilmi eri-ikäisten kuluttajien näkökanta fyysiseen mediaan ja suoratoistopalveluiden katsomiseen. Suurimmalla osalla on vähintäänkin Netflix ja Yle Areena aktiivikäytössään. Niinpä kyselyn tulokset vastaavat pitkälti luvussa 5.5 käsiteltyjä tutkimustuloksia Suomen suosituimmista suoratoistopalveluista.

Annetuissa vastauksissa puolestaan korostuvat kummankin katselutavan – fyysisen median ja suoratoiston – hyödyt ja haitat. Välitön pääsy huomattavaan sisältökatalogiin on tarjonnut monelle entistä helpomman pääsyn elokuvien ja sarjojen maailmaan. Toisaalta moni on huolissaan sisältöjen poistumisesta tai pirstaloitumisesta eri palveluihin. Joillekin fyysinen tallenne on koriste-esine, tapa tuoda omaa elokuvamakuansa näyttille, toisille väline korkeimman mahdollisen kuvan- ja äänenlaadun saavuttamiseksi, ja taas kolmansille tapa pitää kiinni harvinaisemmista elokuvista, joita ei suoratoistopalveluista löydy.

8 KATSAUS TULEVAISUUTEEN

8.1 Fyysinen media 2020-luvulla ja seuraavat formaatit

Uuden vuosikymmenen kynnyksellä tallennemyynti Suomessa jatkaa laskuaan. Alla olevassa taulukossa mainitut Elokuvasäätiöltä saadut myyntilukemat osoittavat konkreettisesti, kuinka fyysinen media, etenkin DVD-myynti, on hiipunut menestysvuosistaan. Blu-ray-levyt puolestaan nousivat vielä hetkeksi miljoonan myydyn kappaleen tasolle. Vuonna 2022 DVD-myynti tippui viimein Blu-ray-myyntin alapuolelle. Myyntimäärää tarkasteltaessa ei voi olla huomaamatta samankaltaisuutta VHS-nauhojen kanssa: vuonna 2006 videokasettien myynti oli kutakuinkin samalla tasolla kuin DVD-levyjien on tällä hetkellä. Uusi, tarkempaa kuvaa tarjoava mediamuoto on ohittanut aikaisemmin ylivoimaisena ykkösenä olleen formaatin. Historia toistaa itseään.

TAULUKKO 5. Tallennemyyntien lukumäärät Suomessa vuosina 2018-2022 (Peltonen 2023).

Vuosi	DVD	Blu-ray
2018	1 694 187	1 049 837
2019	1 255 692	970 108
2020	923 502	842 313
2021	555 056	542 237
2022	334 130	482 679

Siitä huolimatta, että uusien tallenteiden myynti on laskussa, ovat käytetyt DVD:t löytäneet uuden ostajakunnan. Yle raportoi loppuvuonna 2023, että sekä valtakunnallinen Levykauppa Åx että tamperelainen Viiden tähden elokuvadivari ovat havainneet nousua käytettyjen elokuvien myynnissä. Yritysten edustajat kertovat Ylelle ihmisten haluavan jälleen omistaa fyysisiä tallenteita, ja etsivän sisältöä, jota ei suoratoistopalveluista löydy lainkaan. (Kujansuu 2023.) Samasta syystä harrastajat ovat valmiita maksamaan monia kymmeniä, ja peräti satoja euroja harvinaisista elokuvatallenteista nettihuutokaupoissa (Vanha-Majamaa 2024).

Blu-ray-soittimien valmistus on jo hiipumassa – Samsung lopetti uusien soitinten valmistuksen vuonna 2019, ja muutkin valmistajat luultavasti seuraavat aikanaan perässä. Nykyiset pelikonsolit toistavat yhä Blu-ray-levyjä. Ultra HD Blu-rayt tarjoavat 4K-laatuisen teräväpiirtokuvan, mutta jo ennen niiden tuloa suunnitteilla oli Blu-rayn korvaajaksi tarkoitettu levyformaatti HVD eli Holographic Versatile Disc. Jopa kuuden teratavun kapasiteetin mahdollistaneen levyn kehitys kuitenkin keskeytyi konkurssin vuoksi vuonna 2010. (Butler 2022.)

Kun nykyisten formaattien suosio romahtaa tätä vauhtia, onko elokuville horisontissa enää uutta mediaformaattia? Startup-yritys Folio Photonics aikoo tuoda 2020-luvun loppupuoliskolla markkinoille uuden, kapasiteetiltaan Blu-ray-levyjä huomattavasti suuremman optisen tallennusmedian. Levyille voisi kenties säilöä katseltavaa vaikkapa elokuvateatterilaatuisena, mutta luultavasti kyseinen formaatti ei tule kuluttajille vaan jää yritysten tiedontallennuskäyttöön. (Bolton 2023; Manninen 2023.)

Toisaalta, elokuvaharrastaja tuskin toivoo tallenteille tulevaisuutta tarkemman teräväpiirtokuvan tarpeeseen, vaan elokuvien säilyvyyden vuoksi. Sen sijaan tärkeämpää olisi, että harvinaisemmat ja unohtuneet elokuvat löytäisivät tiensä esimerkiksi Blu-ray- tai Ultra HD -levyille, jotta ne eivät katoaisi kokonaan. Vuonna 2020 alan julkaisuissa huhuiltiin jo Disneyn lakkaavan julkaisemasta Ultra HD Blu-ray -levyinä enää aikaisempia tuotantojaan sen enempää omasta kuin 20th Century Foxinkaan katalogista, mutta yhtiön edustaja kiisti väitteet Forbes-lehdelle (Hunt 2020; Archer 2020). Niin kuitenkin kävi, että helmikuussa 2024 uutisoitiin Disneyn tehneen lisensointisopimuksen Sony'n kanssa. Tallennemyynnin vähentyessä Disney luopuu kotiviihdeyksikkönsä fyysisen median toiminnostaan ja ulkoistaa sen Sonylle, joka on jatkossa vastuussa Disneyn uusien sekä aikaisempien elokuvien myynnistä ja markkinoimisesta Yhdysvalloissa ja Kanadassa. (Hayes 2024; Rubin 2024.)

8.2 Don't call it a comeback!

Suoratoistopalvelut eivät ole voimissaan ainoastaan elokuvien julkaisukanavana. Äänipuolella ovat Spotifyn, Apple Musicin ja Tidalin kaltaiset palvelut käytännössä korvanneet fyysiset tallenteet keskivertokuluttajan jokapäiväisessä käytössä.

Siitä huolimatta C-kasettien myynti on Britanniassa noussut vuoden 2012 vajaan neljästä tuhannesta myydystä kasetista kymmenessä vuodessa huimaan 200 000 kappaleeseen. Lukema ei ole ollut niin korkealla sitten vuoden 2003. Artistit kuten Florence + The Machine, Harry Styles ja Robbie Williams ovat julkaisseet uutta musiikkia muiden formaattien sekä jakelukanavien ohella myös perinteisinä C-kasetteina. Musiikkialan yhdistys British Phonographic Industryn edustaja Paul Williams kertoi Sky Newsille ihmisten haluavan jälleen omistaa ja mennä ostamaan musiikkia itselleen. (Chilton 2023; Zahid 2023.) Vinyylit puolestaan ovat jo jonkin aikaa olleet jälleen suosiossa musiikinharrastajien keskuudessa. Britanniassa vinyylilevyjen myynti saavutti vuonna 2023 korkeimmat myyntilukemansa vuoden 1990 jälkeen (Laari 2024, B3).

Elokuvuosalla samankaltaista liikehdintää ei ole tapahtunut, joskin pienimuotoista nostalgiaa VHS-kasetteja kohtaan on havaittavissa. Paramount julkaisi vuonna 2019 markkinointitemppuna uudesta *Bumblebee*-toimintaelokuvastaan harvinaisen VHS-painoksen (TFW2005.com 2019). Yhdysvaltalainen Witter Entertainment puolestaan on julkaissut videokaseteilla elokuvien ohjaajien hyväksyminä ja studioiden lisensoimina useita indie-kauhuelokuvia, kuten muun muassa Gaspar Noén *Lux Æternan*, Damien Leonen *Terrifier 2:n* sekä Josh Rubenin *Werewolves Withinin*. Videonauhureiden valmistus loppui vuonna 2016 (Rantanen 2016b), joten kasettien katsominen edellyttää vanhan soittimen hankkimista.

Yhtenä kurioositeettina mainittakoon myös brittiläinen viihdealan yritys HMV, joka julkaisi vuonna 2018 sarjan 1980-luvun elokuvia Blu-ray-levyinä. Niin sanotun VHS Rangen Blu-rayt oli pakattu retrohenkisesti VHS-koteloihin. Niiden sisältä löytyi oikealta videokasetilta näyttävä pahvipakkaus, joka sisälsi Blu-ray-levyn lisäksi elokuvaharrastajille mieluisia keräilyesineitä kuten julisteita. (Wiggan n.d.)

Mistä oikein on kyse? Suoratoistopalvelut ovat helpompia, ja Blu-ray-levyt tarjoavat huomattavasti paremman kuvanlaadun. Ehkä kyse on nostalgiasta; siihen ainakin viittaa Blu-ray-elokuvien paketoiminen VHS-kasetilta näyttävään koteloon. Videovuokraamoiden ja VHS-nauhojen parissa lapsuutensa viettäneet ovat nyt kolmi-nelikymppisiä, ja haluavat kenties kokea palan nuoruudestaan tuomalla retrohenkeä takaisin. Toisaalta nuoremmatkin ovat tykättyneet 1980- ja 1990-lukujen estetiikkaan, joka on popkulttuurissakin nykyään suosittua (Hoffower 2022). Kyseisiin vuosikymmeneihin sijoittuvat sarjat ja elokuvat tuntuvat olevan yleisön mieleen (Reesman 2021; Newman 2022). Yhdysvaltain elokuvateollisuuden etujärjestön MPA:n vuoden 2021 vuosiraportin mukaan suurimmat fyysistä mediaa säännöllisesti kotonaan kuluttavat ikäryhmät ovat 25-39-vuotiaat 49 prosentin ja 18-24-vuotiaat 20 prosentin osuuksilla fyysistä mediaa kuluttavasta aikuisväestöstä (MPA 2022, 31). The Hollywood Reporter pohtikin artikkelissaan, että DVD:t ja Blu-rayt saattavat saada uutta suosiota suoratoistopalveluiden poistessa sisältöä valikoimistaan ja lisätessä mainoskatkoja (Weprin 2023; Weprin 2024). Aika näyttää, tulevatko elokuvatalenteet kokemaan samanlaisen comebackin, joka musiikkitalenteiden osalta on jo tapahtunut.

8.3 Osa elokuvahistoriaa katoaa

Suurten yleisöjen suosimien suoratoistopalveluiden elokuvakatalogit tarjoavat ennen muuta viimeaikaisia valtavirtaelokuvia. Kuten käsikirjoittaja John August blogissaan toteaa, monet jopa 1970- ja 1980-lukujen elokuvat, puhumattakaan sitä vanhemmista, puuttuvat nettipalveluiden valikoimista. (August 2018). Monelle vanhempi elokuva voi olla nostalginen aikamatka; elokuvan katsomiseen liittyy muistoja ja tunteita (Hagen 2018). Jotkut elokuvat, kuten esimerkiksi Christopher Nolanin ohjaama uudelleenfilmatisointi norjalaiselokuvasta *Insomnia*, eivät ole – ainakaan laillisin keinoin – nähtävissä verkon palveluista Suomessa (Justwatch.com n.d. b). Niinpä tallenne on ainoa väylä nähdä esimerkiksi kyseinen elokuva. Tallenteina elokuvat säilyvät tallessa, eivätkä ole riippuvaisia satunnaisesti vaihtuvista ja usein aluekohtaisista levitysoikeuksista. Totta kai myös DVD- ja Blu-ray-levyillä on maanosittain lukitut aluekoodinsa, mutta elokuvan julkaisun jälkeen ei ole pelkoa sen poistumisesta.

Ohjaaja-käsikirjoittaja Mike Flanaganin kauhutrilleri *Shhh* ilmestyi Netflixiin vuonna 2016 yhtiön itsensä levittämänä. Kuitenkin huhtikuussa 2023 elokuvan ystävät huomasivat sen poistuneen suoratoistopalvelusta maailmanlaajuisesti. Flanagan kertoi Netflixin lisensoineen esitysoikeudet vain seitsemäksi vuodeksi. Niinpä tuo 81-minuuttinen murhamysteeri käytännöllisesti katsoen lakkasi olemasta, sillä Netflix-elokuvana siitä ei ole olemassa tallennejulkaisua, eikä sitä niin ikään ole esimerkiksi vuokrattavissa muista palveluista. Ohjaaja on Netflixin kanssa tehdyn sopimuksen päätyttyä antanut ymmärtää aikovansa julkaista elokuvan fyysisenä mediana jossain vaiheessa. (Bythrow 2023.)

Alkuvuodesta 2023 lehdistö raportoi *Sukuvika*-komediasarjan poistuvan Netflixistä. Alkujaan kolme tuotantokautta lineaarisessa televisiossa pyörinyt sarja sai myöhemmin Netflixin tuottamana kaksi lisätuotantokautta. Kaikkien – myös Netflixin omien – tuotantokausien poistumisen sanottiin johtuvan suoratoistopalvelun ja alkuperäisen tuotantoyhtiön 20th Century Fox Televisionin välisistä määräaikaisista lisensointisopimuksista. Selittämättömästi sarja on kuitenkin säilynyt tois-
taiseksi Netflixissä. (Körkkö 2023; Hailu 2023; Muropaketti 2023.)

Esitellessään *Oppenheimer*-elokuvaansa ohjaaja Christopher Nolan kehotti ihmisiä ostamaan kyseisen elokuvan Blu-ray-julkaisun. Hän perusteli kantaansa laadukkaimman mahdollisen kuvan- ja äänenlaadun lisäksi toteamalla, ettei yksikään ilkeä suoratoistopalvelu voi varastaa sitä kenenkään kotoa hyllystä. (Sharf 2023.) Vitsikäs heitto osoittaa, että elokuvantekijä on huolissaan teostensa tulevaisuudesta kotijulkaisuina.

Kyseiset tapaukset ovat vain pari esimerkkiä suoratoistoelokuvien ja -sarjojen pitkäaikaisen säilyvyyden räjähdysherkkyydestä. Artikkeleita suoratoistopalveluiden valikoimista pian poistuvista elokuvista kirjoitetaan runsaasti eri julkaisuissa; muun muassa Iltalehdestä peräti The New York Timesiin saakka (Määttänen 2017; Bailey 2023). Vastaavanlaisten artikkeleiden tarpeellisuus kuvastaa suoratoistopalveluiden lisenssien varassa olevan tarjonnan epäluotettavuutta katsojan näkökulmasta.

Edes ostetut elokuvat eivät aina ole turvassa. Kuukausimaksupohjaisen suoratoiston lisäksi kuluttajat voivat vuokrata tai ostaa elokuvia lataamalla niitä SF

Anytimen ja Applen Itunesin kaltaisista digitaalisista VOD-palveluista, yleensä muutaman euron kappalehintaan. Myös Sony tarjosi tällaista palvelua oman Playstation Storen kautta. Elokuussa 2021 asiakkaat kohtasivat kuitenkin karrun todellisuuden, kun heidän ostamansa elokuvat alkoivat hävitä palvelusta. Muuttuneiden lisensointisopimusten vuoksi Studiocanalin sekä Lionsgaten elokuvat poistettiin – ei pelkästään valikoimasta, vaan myös jo niitä ostaneiden asiakkaiden omista kokoelmista. Sony ei tarjonnut rahanpalautuksia. (Davenport 2022.)

Oli syy mikä tahansa, katsojille asia ilmenee tarjonnan heikentymisenä. Elokuvat eivät kuitenkaan ole pelkästään kulutustavaraa, vaan myös aikakapseleita tuotantoajankohtiensa yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Suoratoistot tarjoavat runsautta, mutta eivät kuitenkaan elokuvan historiaa. Kun tallenteiden toistolaitteet aikanaan häviävät, elokuvan historian laaja tuntemus voi jopa taantua.

Kauan ennen tallenteiden tuloa monet elokuvat tuhottiin teatteriesitystensä jälkeen tarpeettomina. On sanottu, että noin puolet kaikista ennen vuotta 1950 tuotetuista Hollywood-elokuvista on kadonnut kokonaan (Burr 2023). Siinä mielessä tallenteiden suosion kuihtumisen aiheuttamassa uhkakuvassa vanhojen elokuvien unohtumisesta ei olisi mitään uutta, mutta juuri siksi historiasta tulisikin ottaa opiksi.

9 POHDINTA

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi sekä tallenteet että suoratoistopalvelut, sillä mielestäni kumpaakaan ei voi käsitellä kokonaisvaltaisesti tutkimatta myös toista. Tallenteiden taival on ollut monipolvinen. Se on kulkenut läpi vuosikymmenten, joiden aikana on tullut vastaan formaattisotia sekä uusia internetin tuomia haasteita. Aluksi 1980-luvulla videokasetit ja -vuokraamot mahdollistivat elokuvien katsomisen kotisohvilla aivan uudella tavalla: leffaillat eivät olleet sidottuja TV-aikatauluihin ja kanavien tarjontaan, vaan jokainen pystyi valitsemaan haluamansa sisällön ja katsomaan, kelaamaan ja pysäyttämään sitä, milloin halusi. Videovuokraamoista tuli osa ihmisten arkea; kokonainen sukupolvikokemus.

Videokaseteista DVD-levyihin siirryttäessä ihmiset pääsivät käsiksi bonusmateriaaleihin ja muihin lisukkeisiin, joiden kautta sai lisätietoa katsomastaan elokuvasta. Blu-rayt toivat entistä tarkemman kuvanlaadun tallenteisiin. Seuraava kehitysaskel ei ollut fyysinen. Suoratoistopalveluiden helppous alkoi syödä tallennemyyntiä, ja niinpä elokuvien fyysinen vuokraaminen on 2020-luvun alkupuolella likimain loppunut kokonaan. Vuonna 2023 videovuokraamot konkreettisinä myymälöinä haukkasivat viimeiset hengenvetonsa Suomessa.

Elokuvaharrastajille muutos on raskas. Leffakokoelmat ovat monille tärkeitä ja usein myös sisustuselementtejä. Kehityssuuntana elokuvien katselun siirtyminen internetiin on luonnollinen. Niin VHS, DVD kuin Blu-ray ovat aikanaan olleet askel eteenpäin joko käytännöllisyydessä tai laadussa. Musiikin, kirjojen, sanomalehtien ja jopa ruokakauppojen löytyessä jokaisen kännykästä tai tietokoneesta, on täysin ymmärrettävää, että myös elokuvat ovat saatavilla sillä tavalla.

Viikonloppujen leffailtoihin ihmiset saavat haluamansa paljon helpommin ja nopeammin suoratoistopalveluista. Samalla mediakenttä on kehittynyt, ja elokuvien kilpailijaksi ovat täysin uudella tavalla nousseet laadukkaat sarjat. Aikaisemmin elokuvat olivat maineeltaan ja tyyliltään eri maailmassa suhteessa lineaarisen television tarjontaan. Nykyään sen sijaan suoratoistopalveluiden laadudraamat ovat ikään kuin kymmentuntisiksi venytettyjä elokuvia: suurilla budjeteilla voidaan roolittaa elokuvatähtiä, jotka eivät aikaisemmin olisi tulleet mukaan ”TV-sarjoihin”, ja

kertoa uniikkeja ja voimakkaita tarinoita, joista vielä pari vuosikymmentä aiemmin olisi tehty elokuvia.

Vuokrausta ja striimausta tarkasteltaessa voi havaita myös tietynlaisia samankaltaisuuksia: uusi tapa katsoa elokuvia kotona yllätti aluksi Hollywoodin, mikä johti 1980-luvulla VHS:llä julkaistujen B-elokuvien sekä 2010-luvulla Netflixin oman, suoraan netissä julkaistavan tuotannon määrän kasvuun. Pian isot studiot kuitenkin oppivat omaksumaan nämä uudet levitystavat. Talousvaikeuksilta ei kumpankaan aikakautena vältytty, joskin eri syistä.

Toisaalta erojakin löytyy. Siinä missä videovuokraamoista löytyivät käytännössä kaikki elokuvat, on suoratoistomaailma pirstaloitunut eri reviiireihin, minkä lisäksi suoratoistopalveluiden dominanssilla on katsojien kannalta muitakin ongelmia. Niitä ovat oikeuksien päättymisestä johtuva tarjonnan epävarmuus sekä bonusmateriaalien puute, mitkä ovat kuluttajan kannalta suuri menetys. Nykyään videovuokraamoiden roolia ikään kuin ajavat suoratoistopalvelut ovat usein myös itse tuotantoyhtiöitä eivätkä ainoastaan julkaisukanavia.

Opinnäytetyön tiimoilta voisi tehdä laajempaa tutkimusta esimerkiksi suoratoistopalveluiden tulevaisuudennäkemyksistä aikana, jolloin yhä useampi palvelu niin kansainvälisesti kuin kotimaassakin joutuu mukautumaan taloudellisiin vaikeuksiin.

Vaikka mediaformaattit ovat kehittyneet ja menetelmät sisällön hankkimiseksi muuttuneet, ihmisten halu katsoa fiktiota kotonaan ja uppoutua merkityksellisiin tarinoihin ei ole hävinnyt mihinkään.

LÄHTEET

Aaltonen, R. 2021. Kotimainen elokuva jäi koronan panttivangiksi, mutta voisiko ”suomalainen outous” pelastaa alan? Talouselämä 26.6.2021. Viitattu 3.7.2023. <https://www.talouselama.fi/uutiset/kotimainen-elokuva-jai-koronan-panttivangiksi-mutta-voisiko-suomalainen-outous-pelastaa-alan/c2f259f5-9e1a-46dd-94b5-0115c4453e09>

Aarnio, M. 2023. Loppuuko DVD- ja Blu-ray-elokuvien myyminen Suomessa? MTV Uutiset 19.10.2023. Viitattu 5.11.2023. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/loppuuko-dvd-ja-blu-ray-elokuvien-myyminen-suomessakin/8800142>

Adalian, J. & Brown, L. 2023. TV’s streaming model is broken. It’s also not going away. For Hollywood, figuring that out will be a horror show. Vulture 6.6.2023. Viitattu 3.1.2024. <https://www.vulture.com/2023/06/streaming-industry-netflix-max-disney-hulu-apple-tv-prime-video-peacock-paramount.html>

Alexander, J. 2019. Disney is leading the charge against Netflix by returning to weekly episode releases. The Verge 29.8.2019. Viitattu 2.7.2023. <https://www.theverge.com/2019/8/29/20831410/disney-plus-apple-hulu-netflix-binge-episodes-full-season-drop-vs-weekly-release-streaming-model>

Archer, J. 2020. Disney Formally Denies That It’s Ditching 4K Blu-Ray Catalog Releases. Forbes 12.8.2020. Viitattu 6.7.2023. <https://www.forbes.com/sites/johnarcher/2020/08/12/disney-formally-denies-that-its-ditching-4k-blu-ray-catalog-releases/>

Arcury, L. 2022. DVD Special Features Are a Lost Art, Thanks to Streaming. The Daily Beast. Verkkosivu. Viitattu 1.5.2023. <https://www.thedailybeast.com/obsessed/dvd-special-features-are-a-lost-art-thanks-to-streaming>

Arnold, T. 2023. Ingram Entertainment, Once the Largest Home Entertainment Distributor, Exits Disc Business. Media Play News 7.9.2023. Viitattu 6.10.2023. <https://www.mediaplaynews.com/ingram-entertainment-once-the-largest-home-entertainment-distributor-exits-disc-business/>

Aromaa, J. 2023. Tom Cruise pelasti elokuvateatterit – Hollywood kipuilee suoratoiston kanssa, ja se näkyi lippuluukulla myös Suomessa. Yle Uutiset 6.1.2023. Viitattu 6.7.2023. <https://yle.fi/a/74-20011706>

Asmelash, L. 2022. Mid-budget movies as we knew them are in decline. What does that mean for cinema? CNN 26.2.2022. Viitattu 3.7.2023. <https://edition.cnn.com/2022/02/26/entertainment/mid-budget-movie-decline-cec/index.html>

August, J. 2018. Missing Movies. Johnaugust.com 15.8.2018. Verkkosivu. Viitattu 3.7.2023. <https://johnaugust.com/2018/missing-movies>

Bailey, J. 2023. Stream These 9 Movies Before They Leave Netflix in October. The New York Times 29.9.2023. Viitattu 26.10.2023. <https://www.ny-times.com/2023/09/29/movies/netflix-expiring-october-ferris-bueller.html>

Barker, E. 2015. 13 box office flops that became hugely successful on DVD. New Musical Express 21.10.2015. Viitattu 11.10.2023. <https://www.nme.com/photos/13-box-office-flops-that-became-hugely-successful-on-dvd-1420911>

Barnes, B. 2014. From AMC and MoviePass, a Film a Day for a Monthly Fee. The New York Times 16.12.2014. Viitattu 4.7.2023. <https://www.ny-times.com/2014/12/16/business/from-amc-and-moviepass-a-film-a-day-for-a-monthly-fee.html>

Bartirromo, M. 2022. What was the last movie released on VHS? The Hill 4.6.2022. Viitattu 29.4.2023. <https://thehill.com/homenews/wire/3508514-what-was-the-last-movie-released-on-vhs/>

Baume, M. 2023. Hi Honey, I'm Homo! Sitcoms, Specials, and The Queering of American Culture. Dallas: Smart Pop.

Bhutani, D. 2022. Password sharing isn't killing Netflix, streaming fatigue is. Android Authority 8.5.2022. Verkkosivu. Viitattu 7.7.2023. <https://www.androidauthority.com/netflix-streaming-service-fatigue-3157277/>

Bitran, T. 2022. Skip Intro: Netflix Turns 25 Today. Tudum by Netflix 29.8.2022. Verkkosivu. Viitattu 30.3.2024. <https://www.netflix.com/tudum/articles/netflix-trivia-25th-anniversary>

Blu-ray.com. n.d. Gaslit – Releases. Verkkosivu. Viitattu 22.8.2023. <https://www.blu-ray.com/Gaslit/1574395/#Releases>

Bolton, M. 2023. Better than 4K Blu-ray: the new disc that could do movies better... but do we need it? Techradar 22.1.2023. Viitattu 3.7.2023. <https://www.techradar.com/features/better-than-4k-blu-ray-the-new-disc-that-could-do-movies-better-but-do-we-need-it>

Bond, P. 2018. Is Netflix Now the Eighth Big Media Conglomerate? The Hollywood Reporter 17.4.2018. Viitattu 6.7.2023. <https://www.hollywoodreporter.com/news/general-news/is-netflix-now-eighth-big-media-conglomerate-1103485/>

Boucher, G. 2008. VHS era is winding down. Los Angeles Times 22.12.2008. Viitattu 29.4.2023. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2008-dec-22-et-vhs-tapes22-story.html>

Bouma, L. 2023. The Death of DVDs & Blu-Rays? One of The Largest Distributors Will Stop Selling Them Soon. Cord Cutters News 7.9.2023. Viitattu 6.10.2023. <https://cordcuttersnews.com/the-death-of-dvds-blu-rays-one-of-the-largest-distributors-will-stop-selling-them-soon/>

Brew, S. 2021. The slow demise of DVD and Blu-ray special features. Film Stories 1.10.2021. Verkkosivu. Viitattu 1.5.2023. <https://filmstories.co.uk/features/the-slow-demise-of-dvd-and-blu-ray-special-features/>

Burr, T. 2023. For movie lovers, there's a darker side to Netflix ending DVD rentals. The Washington Post 21.4.2023. Viitattu 23.1.2024. <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/04/21/netflix-dvd-rentals-movies-forgotten-streaming/>

Butler, S. 2022. Is Blu-ray the Last Optical Disc Format Ever? What's Next? How-To Geek 24.8.2022. Verkkosivu. Viitattu 3.7.2023. <https://www.howto-geek.com/821674/is-blu-ray-the-last-optical-disc-format/>

Butler, S. 2023. Why Even 1080p Blu-rays Are Better Than 4K Streaming Video. How-To Geek 6.6.2023. Verkkosivu. Viitattu 4.12.2023. <https://www.howtogeek.com/872777/why-even-1080p-blu-rays-are-better-than-4k-streaming-video/>

Butt, T. 2023. When Did Movie Actors Start Moving to TV? Collider 27.3.2023. Verkkosivu. Viitattu 2.7.2023. <https://collider.com/movie-actors-move-television/>

Bythrow, N. 2023. Netflix Just Lost A Slasher Movie They Released (& The Director Teases New Release Plans). Screen Rant 10.4.2023. Viitattu 26.10.2023. <https://screenrant.com/hush-movie-netflix-removed-director-response-physical-release/>

Chapman, W. 2022. HBO Max to Remove 36 Titles, Including 20 Originals, From Streaming. Variety 17.8.2022. Viitattu 11.10.2023. <https://variety.com/2022/tv/news/hbo-max-originals-removed-1235344286/>

Chilton, L. 2023. Cassette sales at 20-year peak thanks to Arctic Monkeys and Harry Styles. Independent 19.4.2023. Viitattu 6.6.2023. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/cassette-tapes-stats-arctic-monkeys-b2322489.html>

Clark, T. 2022. How major Hollywood studios are shifting their streaming strategies as the theater industry stages a comeback. Business Insider 11.5.2022. Viitattu 2.7.2023. <https://www.businessinsider.com/how-long-movies-play-in-theaters-before-streaming-2022-5?r=US&IR=T>

Coker, N. 2020. Why hasn't Blu-Ray replaced DVD? Verkkosivu. Viitattu 1.5.2023. <https://www.nicholascoker.com/post/bd-vs-dvd>

Collin, P. 2022. Turun viimeinen Filmtown lopettaa – toimitusjohtaja: "Kahden vuoden päästä ei varmaan ole enää vuokraustoimintaa olemassa ollenkaan". Yle Uutiset 25.3.2022. Viitattu 30.4.2023. <https://yle.fi/a/3-12375839>

Cranz, A. 2023. The new WGA contract will change how Hollywood works. The Verge 27.9.2023. Viitattu 7.10.2023. <https://www.theverge.com/2023/9/26/23891835/wga-contract-summary-ai-streaming-data>

D'Alessandro, A. 2020. Universal & Warner Bros. Form Home Entertainment Joint Venture. Deadline 15.1.2020. Viitattu 21.1.2024. <https://deadline.com/2020/01/universal-warner-bros-form-home-entertainment-joint-venture-1202831261/>

Davenport, C. 2022. Your Digital Movies Will Not Last Forever, and Sony Just Proved It. How-To Geek 8.7.2022. Verkkosivu. Viitattu 3.7.2023. <https://www.howtogeek.com/817070/your-digital-movies-will-not-last-forever-and-sony-just-proved-it/>

Donnelly, M. & Littleton, C. 2021. Sony Pictures Moves Movie Output Deal From Starz to Netflix in Rich Pact. Variety. 8.4.2021. Viitattu 3.6.2023. <https://variety.com/2021/film/news/netflix-sony-pictures-pay-1-starz-output-1234946413/>

DVDFab. 2023. HD DVD vs Blu Ray: Which Format Should You Choose. Verkkosivu. Viitattu 28.4.2023. <https://www.dvdfab.cn/resource/blu-ray/hd-dvd-vs-blu-ray>

DVDPlaza. 2011. Milloin ja mitkä olivat ensimmäinen Suomessa julkaistu VHS-elokuva ja mikä viimeinen ja koska julkaistiin? Verkkosivu. Viitattu 30.4.2023. <https://www.dvdplaza.fi/threads/milloin-ja-mitka-olivat-ensimmainen-suomessa-julkaistu-vhs-elokuva-ja-mika-viimeinen-ja-koska-julkaistiin.86213/>

Dziadul, C. 2022. Starzplay rebrands as Lionsgate+. Broadband TV News 28.9.2022. Viitattu 5.6.2023. <https://www.broadbandtvnews.com/2022/09/28/starzplay-rebrands-as-lionsgate/>

Ejupi, Y. 2017. Asiakastyytyväisyystutkimus case: – Videovuokraamo FilmTownin Easy Rent -palvelu. Liiketalous. Turku AMK. Opinnäytetyö. Viitattu 1.5.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017122022326>

Elder, R. 2001. DVD rising. Chicago Tribune 14.10.2001. Viitattu 1.5.2023. <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-2001-10-14-0110140028-story.html>

Elokvauutiset.fi. 2012. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 1990. 26.12.2012. Viitattu 6.6.2023. <https://www.elokvauutiset.fi/site/sf-2011/vuositilastot/4026-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-1990>

Elokvauutiset.fi. 2013a. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 1980. 4.1.2013. Viitattu 6.6.2023. <https://www.elokvauutiset.fi/site/sf-2011/vuositilastot/4075-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-1980>

Elokvauutiset.fi. 2013b. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 2005. 9.1.2013. Viitattu 6.6.2023. <https://www.elokvauutiset.fi/site/sf-2011/vuositilastot/4084-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-2005>

Elokvauutiset.fi. 2013c. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 2008. 4.9.2013. Viitattu 6.6.2023. <https://www.elokvauutiset.fi/site/sf-2011/vuositilastot/4746-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-2008>

- Elokuvauutiset.fi. 2014. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 2013. 21.9.2014. Viitattu 6.6.2023. <https://www.elokuvauutiset.fi/site/sf-2011/vuositilastot/5523-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-2013>
- Elokuvauutiset.fi. 2018. DVD- ja Blu-ray-tallennetilastoja. 14.10.2018. Viitattu 29.4.2023. <https://www.elokuvauutiset.fi/site/sf-2011/muut-tilastot/8535-dvd-ja-blu-ray-tallennetilastoja>
- Elokuvauutiset.fi. 2020. Suomen katsotuimmat elokuvat vuonna 2019. 7.1.2020. Viitattu 6.6.2023. <https://www.elokuvauutiset.fi/site/sf-2011/vuositilastot/9156-suomen-katsotuimmat-elokuvat-vuonna-2019>
- Eromäki, V. & Kavander, A. 2023. MTV aloittaa muutosneuvottelut – vähennystarve 45 henkilöä. Yle Uutiset 15.8.2023. Viitattu 6.10.2023. <https://yle.fi/a/74-20045265>
- Faughnder, R. 2023. Why Hollywood isn't - and can't be - just about blockbusters. Los Angeles Times 28.3.2023. Viitattu 3.7.2023. <https://www.latimes.com/entertainment-arts/business/newsletter/2023-03-28/what-streaming-did-movie-budgets-gutting-middle-raising-indies-the-wide-shot>
- Findance. 2020. Viaplay ja Starz yhteistyöhön: Starzplay kattaa sarjoja kuten Power, Black Sails, Ramy ja The Girlfriend Experience. Verkkosivu. Viitattu 5.6.2023. <https://www.findance.com/uutiset/52586/viaplay-ja-starz-yhteistyohon-starzplay-kattaa-sarjoja-kuten-power-black-sails-ramy-ja-the-girlfriend-experience>
- Finke, N. 2008. BLU-RAY BOOST! Warner Bros Will Release Exclusively In That Hi-Def Format; HD-DVD Cancels CES Dog-&-Pony Show. Deadline 4.1.2008. Viitattu 7.10.2023. <https://deadline.com/2008/01/boost-for-blu-ray-warner-bros-will-release-high-def-titles-exclusively-in-that-format-4634/>
- Fingas, J. 2023. Netflix will shut down its DVD rental business in September. Engadget. 18.4.2023. Viitattu 3.6.2023. <https://www.engadget.com/netflix-will-shut-down-its-dvd-rental-business-in-september-195213827.html>
- Flaherty, T. 2023. 10 Amazing Movies That Went Straight to Streaming. Movieweb 9.3.2023. Verkkosivu. Viitattu 3.7.2023. <https://movieweb.com/good-direct-to-streaming-movies/>
- Fritz, B. 2019. The Big Picture. The Fight for the Future of Movies. New York: Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.
- Greene, A. 2013. How 'Lilyhammer' Changed the TV World. Rolling Stone. 5.12.2023. Viitattu 3.6.2023. <https://www.rollingstone.com/music/music-news/how-lilyhammer-changed-the-tv-world-203682/>
- Haajanen, E. 2023. Mediajätit Warner Bros Discovery ja Paramount Global mahdollisesti yhdistymässä. Helsingin Sanomat 21.12.2023. Viitattu 3.1.2024. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010073491.html>

Haakana, K. 2021. Suoratoistovuosi 2020 Suomessa: Netflix nousi kärkeen. Medium. 8.2.2021. Verkkosivu. Viitattu 3.7.2023. <https://karihaakana.medium.com/suoratoistovuosi-2020-suomessa-netflix-nousi-kärkeen-d4ca003fff3e>

Hagen, K. 2018. In Search of the Last Great Video Store. The Black List Blog. 6.6.2018. Viitattu 3.7.2023. <https://blog.blcklst.com/in-search-of-the-last-great-video-store-efcc393f2982>

Hailu, S. 2023. Arrested Development' Leaving Netflix, Including Streamer's Original Seasons. Variety 13.2.2023. Viitattu 10.1.2024. <https://variety.com/2023/tv/news/netflix-removing-arrested-development-original-seasons-1235521721/>

Hale, J. 2019. Netflix's DVD Rental Service Brought In \$212 Million Last Year From 2.7 Million Subscribers. Tubefilter. 5.4.2019. Viitattu 3.6.2023. <https://www.tubefilter.com/2019/04/05/netflix-disc-dvd-blu-ray-subscription-service-price/>

Harlow, O. n.d. Rise and Fall of the VHS. Aperture. Verkkosivu. Viitattu 7.10.2023. <https://kodakdigitizing.com/blogs/news/rise-and-fall-of-the-vhs>

Harmetz, A. 1987. Where Movie Ticket Income Goes. The New York Times 28.1.1987. Viitattu 11.10.2023. <https://www.nytimes.com/1987/01/28/movies/where-movie-ticket-income-goes.html>

Harris, T. n.d. How Flexplay DVDs Work. Howstuffworks. Verkkosivu. Viitattu 29.4.2023. <https://electronics.howstuffworks.com/flexplay.htm>

Hayes, D. 2024. Disney Reaches Licensing Deal With Sony Pictures Home Entertainment For DVD And Blu-Ray Releases Of New And Catalog Titles. Deadline 20.2.2024. Viitattu 23.2.2024. <https://deadline.com/2024/02/disney-sony-deal-dvd-blu-ray-home-entertainment-1235832034/>

af Heurlin, A. 2022. Netflixiin ilmestyy kohta mainoksia, ja se kertoo yhtiön epätoivosta. Helsingin Sanomat 20.4.2022. Viitattu 17.12.2023. <https://www.hs.fi/viisio/art-2000008761607.html>

Hiiro, J. 2021. Aika ajoi ohi ja kysyntä hiipui – Verkkokauppa Discshop lopettaa toimintansa kun suoratoistopalvelut ovat korvanneet DVD-elokuvat. Seura 1.11.2021. Viitattu 27.10.2023. <https://seura.fi/asiat/ajankohtaista/aika-ajoi-ohi-ja-kysynta-hiipui-verkkokauppa-discshop-lopettaa-toimintansa-kun-suoratoistopalvelut-ovat-korvanneet-dvd-elokuvat/>

Hoffower, H. 2022. Gen Z brought the '90s back because it feels impossible to grow up in today's economy. Business Insider 23.1.2022. Viitattu 2.7.2023. <https://www.businessinsider.com/gen-z-nostalgia-y2k-indie-sleaze-old-money-economic-response-2022-1?r=US&IR=T>

Holmberg, J. 2023. Suomalaiset pettyivät suoratoistopalveluihin ja alkoivat taas piratoida – tekijänoikeusjärjestö toruu: "Ei yhteiskunta toimi niin". Yle Uutiset 23.11.2023. Viitattu 5.1.2024. <https://yle.fi/a/74-20061429>

HS. 2023. Elisa Viihteen alkuperäissarjat siirtyvät Ruutu-palveluun. Helsingin Sanomat 22.8.2023. Viitattu 22.8.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009800280.html>

Huhtala, J. 2016. Filmtown haastaa Netflixin – nyt voi vuokrata kymmeniä leffoja kuukausimaksulla. Episodi 12.4.2016. Viitattu 1.5.2023. <https://www.episodi.fi/uutiset/filmtown-haastaa-netflixin-nyt-voi-vuokrata-kymmenia-leffoja-kuukausimaksulla/>

Huhtala, J. 2019. Eikö Netflixissä ole mielestäsi riittävästi katsottavaa? Jos pahoitit mielesi, olet väärässä. Episodi 18.10.2019. Viitattu 7.7.2023. <https://www.episodi.fi/artikkelit/eiko-netflixissa-ole-mielestasi-riittavasti-katsottavaa-jos-pahoitit-mielesi-olet-vaarassa/>

Huhtala, J. 2022. Kova isku faneille: suosikkisarja Westworld vedetään HBO Maxista kokonaan pois. Episodi 13.12.2022. Viitattu 3.6.2023. <https://www.episodi.fi/uutiset/kova-isku-faneille-suosikkisarja-westworld-vedetaan-hbo-maxista-kokonaan-pois/>

Hunt, B. 2020. YES, IT APPEARS THAT DISNEY CURRENTLY HAS NO PLANS FOR MORE LIVE-ACTION CATALOG ON PHYSICAL 4K. The Digital Bits 7.8.2020. Verkkosivu. Viitattu 6.7.2023. <https://thedigitalbits.com/columns/my-two-cents/080720-1600>

Hunt, B. 2023. BREAKING/EXCLUSIVE ON THE BITS: BEST BUY IS EXITING THE PHYSICAL MEDIA BUSINESS FOR GOOD IN 2024. The Digital Bits 12.10.2023. Verkkosivu. Viitattu 13.10.2023. <https://thedigitalbits.com/columns/my-two-cents/101223-1100>

Hytinkoski, P. 2022. In Memoriam, videovuokraamo – disruptio ja tulevaisuuteen valmistautuminen. XAMK. Verkkosivu. Viitattu 29.4.2023. <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitystoiminnan-blogi/in-memoriam-videovuokraamo-disruptio-ja-tulevaisuuteen-valmistautuminen/>

Höglund, B. Managing Director, Atlantic Film. 2023. Sähköpostiviesti 22.3.2023.

IMDB. n.d. a. 8 Mile Trivia. Verkkosivu. Viitattu 15.12.2023. <https://www.imdb.com/title/tt0298203/trivia/?item=tr0768561>

IMDB. n.d. b. Color of Night Trivia. Verkkosivu. Viitattu 15.12.2023. <https://www.imdb.com/title/tt0109456/trivia/?item=tr0684771>

IMDB. n.d. c. Twister Trivia. Verkkosivu. Viitattu 28.4.2023. <https://www.imdb.com/title/tt0117998/trivia?item=tr0668787>

Isomaa, M. Marketing Manager, Nordisk Film. 2023. Sähköpostiviesti 6.3.2023.

Jeremy Norman's History of Information. n.d. DVDs are Introduced. Verkkosivu. Viitattu 28.4.2023. <https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=1093>

- Johnson, T. 2019. Netflix Joins the Motion Picture Association of America. Variety. 22.1.2019. Viitattu 3.6.2023. <https://variety.com/2019/biz/news/netflix-mpaa-1203114133/>
- Junni, T. 2016. Finnkino poistaa Apulanta-elokuvan ”Teit meistä kauniin” tänään kaikista teattereistaan. Muropaketti 13.10.2016. Viitattu 6.7.2023. <https://muropaketti.com/elokuvat/finnkino-poistaa-apulanta-elokuvan-teit-meista-kauniin-tanaan-kaikista-teattereistaan/>
- Justwatch.com. n.d. a Gaslit (2022). Verkkosivu. Viitattu 5.6.2023. <https://www.justwatch.com/fi/sarja/gaslit>
- Justwatch.com. n.d. b Insomnia (2002). Verkkosivu. Viitattu 7.7.2023. <https://www.justwatch.com/fi/elokuva/insomnia>
- Jutila, N. 2013. Kertakäyttö-DVD:t tulivat Suomen markkinoille. Elokuva-uutiset.fi 17.4.2013. Viitattu 29.4.2023. <https://elokuva-uutiset.fi/site/uutiset2/kotimaa2/4423-kertakaytto-dvd-t-tulivat-suomen-markkinoille>
- Jutila, N. 2019a. 20 vuotta Suomessa: hitaasta alusta huolimatta DVD mullisti elokuvajakelun. Elokuva-uutiset.fi 18.2.2019. Viitattu 28.4.2023. <https://www.elokuva-uutiset.fi/site/uutiset2/8741-20-vuotta-suomessa-hitaasta-alusta-huolimatta-dvd-mullisti-elokuvajakelun>
- Jutila, N. 2019b. The Irishmanin lisäksi myös Baumbachin Marriage Story on tulossa Suomeen. Elokuva-uutiset.fi 26.10.2019. Viitattu 4.7.2023. <https://www.elokuva-uutiset.fi/site/uutiset2/9092-the-irishmanin-lisaeksi-myoes-baumbachin-marriage-story-tulossa-suomeen>
- Jyrävä, M. 2018. R-kioskien palveluvalikoima on laajentunut autonvuokraukseen ja kalastuslupiin – Kaupan alan palkkausjärjestelmä ei vielä huomioi työn vaativuutta. Aamulehti 11.6.2018. Viitattu 29.4.2023. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007599445.html>
- Karhu, O. 2023. Elokvateatterit houkuttelevat yleisöä pehmeillä penkeillä, viinillä ja ruualla – tavoitteena ohjelmallinen ravintolakokemus. Yle Uutiset 6.6.2023. Viitattu 3.7.2023. <https://yle.fi/a/74-20034700>
- Karilahti, O. 2016. Filmtownilta iso uudistus: Kuukausimaksulla koko tarjonta katsottavaksi. MTV Uutiset 5.4.2016. Viitattu 1.5.2023. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/filmtownilta-iso-uudistus-kuukausimaksulla-koko-tarjonta-katsottavaksi/5826448>
- Kartastenpää, T. 2021. Netflix kiilasi Yle Areenan ohi ja on nyt Suomen suosituin suoratoistopalvelu, kertoo tanskalaistilasto. Helsingin Sanomat 9.2.2021. Viitattu 3.7.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007791943.html>
- Katz, B. 2021. Netflix Turned a Hot Mess Into Hollywood’s Biggest Film Studio in Just 6 Years. Observer. 23.2.2021. Viitattu 3.6.2023. <https://observer.com/2021/02/netflix-original-films-oscar-ratings-disney-universal/>

Kauppinen, J. 2009. Laserdisc seurasi VHS:ää historiaan. Muropaketti 20.1.2009. Viitattu 2.7.2023. <https://muropaketti.com/pelit/peliuutiset/laserdisc-seurasi-vhsaa-historiaan/>

Kinnunen, K. 2019. Scorsesen The Irishman tulee Suomessa elokuvateattereihin – ensi-iltapäivä selvisi. Suomen Kuvalehti 3.10.2019. Viitattu 4.7.2023. <https://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/scorsesen-the-irishman-tulee-suomessa-elokuvateattereihin-ensi-iltapaiva-selvisi/>

Kiviniemi, T. 2015. Elokuvalipun hinta noussut kolmanneksella kymmenessä vuodessa. Yle Uutiset 23.1.2015. Viitattu 14.10.2023. <https://yle.fi/a/3-7748204>

Knutson, R. 2022. Does the Future of Streaming Look More Like Cable? Podcast-tallenne. The Wall Street Journal. Julkaistu 12.10.2022. Viitattu 7.7.2023. <https://www.wsj.com/podcasts/the-journal/does-the-future-of-streaming-look-more-like-cable/75406D56-7924-487F-AC1D-5F4CF6DE66E7>

Koivuranta, R. 2021. Elokuva-lippu voi maksaa Suomessa jo 24 euroa – Hinnat ovat nousseet vuosien aikana huomattavasti: ”Kipurajaa ei ole”. Helsingin Sanomat 13.10.2021. Viitattu 14.10.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008325532.html>

Koski, A. 2023. Canal+-konserni ostaa vähemmistö-osuuden kriisissä olevasta Viaplaystä. Helsingin Sanomat 20.7.2023. Viitattu 3.1.2024. <https://www.hs.fi/talous/art-2000009733048.html>

Kuisma, L. 2023. Hintoja nostaneella Viaplaylla raju maanantai – Osake syöksyy, toimitusjohtaja ulos. Iltalehti 5.6.2023. Viitattu 5.6.2023. <https://www.iltalehti.fi/muutlajit/a/4195af2d-4de5-42eb-923f-0cbfa1682b62>

Kujansuu, V. 2023. Pettyneet ihmiset haalivat jälleen DVD-leffoja hyllyihinsä – levykauppa kertoo myyneensä tuhat levyä kuukaudessa. Yle Uutiset 28.12.2023. Viitattu 3.1.2024. <https://yle.fi/a/74-20065820>

Kärkkäinen, H. 2021a. Striimauspalveluissa alkaa pudotus-peli – ”Kaksi tai kolme suurinta pärjää”. Iltä-Sanomat 24.11.2021. Viitattu 16.12.2023. <https://www.is.fi/digitoday/art-2000008428134.html>

Kärkkäinen, H. 2021b. Näin paljon suomalainen on valmis maksamaan striimaus-palvelusta. Iltä-Sanomat 22.10.2021. Viitattu 16.12.2023. <https://www.is.fi/digitoday/art-2000008351607.html>

Kärkkäinen, H. 2023a. Elisa Viihde Viaplay jakautuu kahtia – näin käy tilaajien. Iltä-Sanomat 22.8.2023. Viitattu 22.8.2023. <https://www.is.fi/digitoday/art-2000009800144.html>

Kärkkäinen, H. 2023b. C More ja MTV Katsomo yhdistyvät – näin käy tilaajien. Iltä-Sanomat 6.9.2023. Viitattu 6.10.2023. <https://www.is.fi/digitoday/art-2000009835465.html>

Körkkö, H. 2023. Harvinainen tilanne: Kultti-komedia Arrested Development poistumassa Netflixistä. Helsingin Sanomat 14.2.2023. Viitattu 10.1.2024. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009392715.html>

Laari, S. 2024. Briteissä vinylilevyjä myytiin ennätystahtiin. Helsingin Sanomat 2.1.2024.

Lardner, J. 1987. How Hollywood Learned to Stop Worrying and Love the VCR: Home Video Has Diminished the Power of the Studios - But Not Their Profits. Los Angeles Times 19.4.1987. Viitattu 29.4.2023. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1987-04-19-tm-1667-story.html>

Lee, E. 2018. Netflix's Cash-Fueled Road to Streaming Dominance. The New York Times. 17.10.2018. Viitattu 3.6.2023. <https://www.nytimes.com/2018/10/17/business/media/netflix-streaming-competition.html>

Lehmusvesi, J. 2020. Netflixin heikompi kuvanlaatu häiritsee eniten vain suurimmissa televisioissa – Kuka tahansa voi vähentää elintärkeän verkon kuormittumista yksinkertaisesti. Helsingin Sanomat 22.3.2020. Viitattu 4.12.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006448793.html>

Lehmusvesi, J. 2023. Disney+ järkytti tilaajakadolla ja jättipotkuilla: joko suoratoiston valtakausi päättyi? Helsingin Sanomat 11.2.2023. Viitattu 2.7.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009386953.html>

Lehti, A-E. 2015. Stockmann lopettaa levymyynnin. Kauppalehti 19.2.2015. Viitattu 6.6.2023. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/stockmann-lopettaa-levymyynnin/4a374c6e-c641-36e3-88bf-bcfe4434e802>

Lehtonen, V-P. 2015. Finnkinno suunnittelee elokuvalippuihin kuukausimaksua. Helsingin Sanomat 1.1.2015. Viitattu 3.7.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002789151.html>

Lesonen, P. Myyntipääällikkö, SOK. 2023. Sähköpostiviesti 10.11.2023.

Levola, J. 2012. Nallekarkit pitävät elokuvavuokraamoja pinnalla. Yle Uutiset 21.9.2012. Viitattu 28.10.2023. <https://yle.fi/a/3-6305144>

Linnake, T. 2021. Näitä lukuja Netflix ei kerro – käyttäjämäärä Suomessa selvisi. Ilta-Sanomat 13.2.2021. Viitattu 3.7.2023. <https://www.is.fi/digitoday/art-2000007799822.html>

Linnake, T. 2023. Ruutu+:n hinta nousee. Ilta-Sanomat 3.10.2023. Viitattu 14.10.2023. <https://www.is.fi/digitoday/art-2000009897187.html>

Lionsgateplus.com. 2023. Tärkeää tietoa LIONSGATE+:-palvelun tilaajille Suomessa. Verkkosivu. Viitattu 5.6.2023. <https://www.lionsgateplus.com/fi/fi/good-bye>

Lippu, A-M. & Sirén, V. 2024. Netflix ja kumppanit tekevät hiki hatussa uusia sarjoja, mutta oikeasti palveluista katsotaan Gilmoren tyttöjä – tutkija selittää. Helsingin Sanomat 10.1.2024. Viitattu 10.1.2024. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010108257.html>

Liptak, A. 2019. Apple says that it's focused on quality over quantity when it comes to its TV shows. The Verge 30.6.2019. Viitattu 7.7.2023. <https://www.theverge.com/2019/6/30/18681149/apple-tv-plus-eddy-cue-original-programming-interview>

Littleton, C. 2013. TV on Strike. Why Hollywood Went to War over the Internet. Syracuse: Syracuse University Press.

Manninen, O. 2023. Folio Photonics esitteli uutta teratavun kapasiteetin tarjoavaa optista tallennuslevyä. Io-Tech 17.1.2023. Viitattu 3.7.2023. <https://www.io-tech.fi/uutinen/folio-photonics-esitteli-uutta-teratavun-kapasiteetin-tarjoavaa-optista-tallennuslevya/>

Massoto, E. 2022. Netflix Considering Shift Towards Weekly Releases. Collider 9.9.2022. Viitattu 2.7.2023. <https://collider.com/netflix-weekly-release-plans/>

Masters, K. & Weprin, A. 2023. A Disney Sale to Apple? Don't Count It Out This Time. The Hollywood Reporter 9.8.2023. Viitattu 22.8.2023. <https://www.hollywoodreporter.com/business/business-news/disney-apple-deal-1235559416/>

Mathews, J. 1981. Videotaping at Home Ruled Illegal. The Washington Post 20.10.1981. Viitattu 13.11.2023. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/20/videotaping-at-home-ruled-illegal/81ee6835-9155-4f30-aa2a-1b2f851c4dc1/>

Mattila, M. 2016. Finnkino vetää Apulanta-elokuvan pois ohjelmistosta – Sana-sota ohjaajan ja liiton välillä jatkuu. Yle Uutiset 10.10.2016. Viitattu 6.7.2023. <https://yle.fi/a/3-9221406>

Maus, S. 2023. Abspann. Stern 43/2023 19.10.2023, 56-64.

Mesiä, M. 2022. Parhaat TV-tarjoukset: etsimme halvimmat hinnat 4K-televisioista. Techradar 30.9.2022. Verkkosivu. Viitattu 3.7.2023. <https://global.techradar.com/fi-fi/deals/halvin-4k-televisio>

Molla, R. 2018. Here's what happens when the big media companies take their content off Netflix. Vox. 5.12.2018. Viitattu 3.6.2023. <https://www.vox.com/2018/12/5/18124117/netflix-media-companies-remove-content-charts>

Moskovciak, M. 2008. Is BD-Live even necessary? Cnet 2.10.2008. Viitattu 1.5.2023. <https://www.cnet.com/culture/is-bd-live-even-necessary/>

Moviepass.com. n.d. Plans. Verkkosivu. Viitattu 4.7.2023. <https://www.moviepass.com/pricing>

MPA. 2022. 2021 THEME Report. Verkkosivu. Viitattu 21.1.2024.
<https://www.motionpictures.org/wp-content/uploads/2022/03/MPA-2021-THEME-Report-FINAL.pdf>

Muropaketti. 2012. Netflix aloittaa Suomessa vuoden loppuun mennessä. Muropaketti 15.8.2012. Viitattu 29.4.2023. <https://muropaketti.com/elokuvat/netflix-aloittaa-suomessa-vuoden-loppuun-mennessa/>

Muropaketti. 2019. Elokuvateattereita rakastava ohjaaja Martin Scorsese kertoo miksi teki odotetun The Irishman -gansterielokuvansa Netflixille. Muropaketti 16.10.2019. Viitattu 4.7.2023. <https://muropaketti.com/elokuvat/elokuva-artikkelit/elokuvateattereita-rakastava-ohjaaja-martin-scorsese-kertoo-miksi-teki-odotetun-the-irishman-gansterielokuvansa-netflixille/>

Muropaketti. 2023. Mitä on oikein tekeillä? Hittisarjan piti jo lähteä Netflixistä, mutta se on edelleen katsottavissa, eikä laukkujakaan ole pakattu. Muropaketti 23.3.2023. Viitattu 10.1.2024. <https://muropaketti.com/elokuvat/elokuvauutiset/mita-on-oikein-tekeilla-hittisarjan-piti-jo-lahtea-netflixista-mutta-se-on-edelleen-katsottavissa-eika-laukkujakaan-ole-pakattu/>

Mäntylä, E. 2020. Elisa Viihde ja Viaplay yhdistyvät yhdeksi suoratoistopalveluksi, ja Elisa alkaa esittää Amazon Primen sarjoja – Yhtiö hakee kasvua kovasti kilpailulla alalla. Helsingin Sanomat 24.6.2020. Viitattu 3.7.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006550701.html>

Mäntylä, J-M. 2018. Makuuni hakeutui konkurssiin – Helteinen heinäkuu oli videovuokraamoille tily. Yle Uutiset 22.8.2018. Viitattu 29.4.2023. <https://yle.fi/a/3-10364635>

Määttänen, J. 2017. Netflixistä poistuu tässä kuussa 20 elokuvaa ja sarjaa - net-tisivu selvittää, katoaako suosikkisi. Iltalehti 16.3.2017. Viitattu 26.10.2023. <https://www.iltalehti.fi/tv-ja-leffat/a/201703162200086823>

Mörttinen, V. 2019. Kaksi paavia ja katumuksen alkeet – Anthony Hopkins ja Jonathan Pryce hassuttelevat maallistuvina kirkonisinä. Kulttuuritoimitus 12.12.2019. Viitattu 4.7.2023. <https://kulttuuritoimitus.fi/kritiikit/kritiikit-elokuva/kaksi-paavia-ja-katumuksen-alkeet-anthony-hopkins-ja-jonathan-pryce-hassuttelevat-maallistuvina-kirkonisin/>

Nakashima, R. 2008. Paramount to end HD DVD releases. NBC News 1.3.2008. Viitattu 28.4.2023. <https://www.nbcnews.com/id/wbna23416046>

Newman, J. 2022. Millennial nostalgia brings '80s, '90s back into trend. ABC News 28.12.2022. Viitattu 2.7.2023. <https://abcnews.go.com/US/millennial-nostalgia-brings-80s-90s-back-trend/story?id=95440943>

Niemi, L. 2023. WSJ: Netflix aikoo nostaa tilaushintoja. Helsingin Sanomat 3.10.2023. Viitattu 15.12.2023. <https://www.hs.fi/talous/art-2000009897957.html>

Nurmi, T. 2022. Pirkanmaan viimeinen videovuokraamo lopettaa tammikuussa – "Minusta tuntuu, että toinen kotini lähtee alta". Tamperelainen 8.1.2022. Viitattu 28.10.2023. <https://www.tamperelainen.fi/paikalliset/4431689>

Oksa, V. 2023. Filmtown lopettaa, nyt selvisi aikataulu – Helsingiläisestä liikkeestä vuokrataan enää muutama elokuva viikonlopussa. Helsingin Uutiset 20.10.2023. Viitattu 24.10.2023. <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/6293045>

Paczkowski, J. & Martinet, D. Netflix CEO Reed Hastings: We'll Be Shipping DVDs Until 2030. All Things Digital 8.1.2010. Viitattu 24.1.2024. <https://allthingsd.com/20100108/all-things-digital-ces-netflix-ceo-reed-hastings/>

Pallotta, F. 2021. How long should movies be in theaters before streaming? Hollywood is trying to find out. CNN Business 28.2.2021. Viitattu 2.7.2023. <https://edition.cnn.com/2021/02/28/media/movies-streaming-box-office-theaters/index.html>

Palmeri, C. 2023. Warner Bros. Discovery in Merger Talks With Paramount Global. Time 21.12.2023. Viitattu 3.1.2024. <https://time.com/6549800/warner-bros-discovery-paramount-global-merge-talks/>

Peltonen, P. 2023. Tilastointi- ja tutkimusasiantuntija, Suomen elokuvasäätiö. 2023. Sähköpostiviesti 3.8.2023.

Penttinen, P. 2019. Keski-kirjastojen elokuvakokoelman arviointi. Liiketoiminta ja kulttuuri. SeAMK. Opinnäytetyö. Viitattu 6.10.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019061016370>

Pienimäki, J. 2017. Kotivideomarkkinat. Historia, markkinat ja kulutustottumukset. Liiketalouden koulutusohjelma. Centria-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 2.7.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705249971>

Pietarinen, H. 2022. Kysely: Moni suomalainen käyttää suoratoistopalveluita tietämättä, kuinka paljon ne maksavat. Helsingin Sanomat 5.1.2022. Viitattu 16.12.2023. <https://www.hs.fi/talous/art-2000008518039.html>

Pietarinen, H. 2023. C More ja MTV Katsomo yhdistyvät. Helsingin Sanomat 6.9.2023. Viitattu 6.10.2023. <https://www.hs.fi/talous/art-2000009835463.html>

Pietilä, P. 2012. Iso joukko suomalaisia lopetti dvd-levyjen vuokraamisen. Iltasanomat 26.7.2012. Viitattu 29.4.2023. <https://www.is.fi/digitoday/art-200000525165.html>

Pipe, M. 2017. LaserDisc – celebrating the first premium home cinema format. Home Cinema Choice 17.8.2017. Verkkosivu. Viitattu 2.7.2023. <https://www.homecinemachoice.com/content/laserdisc---celebrating-first-premium-home-cinema-format>

Pitkänen, M. 2016. Tie auki Ultra HD -elokuville: Samsung aloitti Ultra HD Blu-ray -soittimen myynnin Suomessa. Afterdawn 20.4.2016. Verkkosivu. Viitattu 2.7.2023. <https://dawn.fi/uutiset/2016/04/20/tie-auki-ultra-hd-elokuville-samsung-aloitti-ultra-hd-blu-ray-soittimen-myyntin-suomessa>

- Porter, R. 2022. Streaming Overload: Viewers Feel Overwhelmed by Too Many Choices, Nielsen Survey Finds. The Hollywood Reporter 6.4.2022. Viitattu 29.11.2023. <https://www.hollywoodreporter.com/business/business-news/streaming-users-overload-choices-1235125685/>
- Pölönen, S. 2023. Oscar-gaala muuttaa sääntöjään: Parhaan elokuvan Oscarin saadakseen elokuvan on pyörittävä valkokankailla pidempään. Helsingin Sanomat 22.6.2023. Viitattu 2.7.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009674551.html>
- Raatikainen, J. 2021. Elokuvienv verkkokauppa Discshop lopettaa toimintansa – ”Kiitos tästä ajasta”. Episodi 21.10.2021. Viitattu 27.10.2023. <https://www.episodi.fi/uutiset/elokuvien-verkkokauppa-discshop-lopettaa-toimintansa-kiitostasta-ajasta/>
- Ramachandran, N. 2023. SkyShowtime Takes Aim at Europe With HBO Max Title Acquisitions. Variety. 10.1.2023. Viitattu 3.6.2023. <https://variety.com/2023/global/global/skyshowtime-hbo-max-title-acquisitions-europe-1235483521/>
- Ramsay, R. 2008. CNET. Blu-ray vs. HD DVD: which video format is for you? Verkkosivu. Viitattu 28.4.2023. <https://www.cnet.com/tech/home-entertainment/blu-ray-vs-hd-dvd-which-video-format-is-for-you/>
- Rantanen, M. 2016a. Näin levykauppa kulki täyden ympyrän: Anttilasta se alkoi, Anttilaan se loppui. Helsingin Sanomat 21.7.2016. Viitattu 6.6.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002911962.html>
- Rantanen, M. 2016b. Lopulliset jäähyväiset VHS-nauhureille – viimeinen tehdas lopettaa. Helsingin Sanomat 22.7.2016. Viitattu 6.6.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002912190.html>
- Ravindran, M. 2022. HBO Max Halts Originals in Parts of Europe in Major Restructure (EXCLUSIVE). Variety. 4.6.2022. Viitattu 3.6.2023. <https://variety.com/2022/tv/global/hbo-max-europe-originals-development-1235308730/>
- Reesman, B. 2021. 'Dynasty,' 'Top Gun' and 'Back to the Future' show '80s nostalgia is totally rad right now. NBC News 8.5.2021. Viitattu 2.7.2023. <https://www.nbcnews.com/think/opinion/dynasty-top-gun-back-future-show-80s-nostalgia-totally-rad-ncna1266620>
- Rintakoski, K. 2015. Makuuni alkaa myydä lippuja. Taloussanomat 4.5.2015. Viitattu 28.10.2023. <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001873753.html>
- Robinet, F. 2018. Oh for the Days of the Making-Of Featurette — Seriously. The New York Times 6.4.2018. Viitattu 1.5.2023. <https://www.nytimes.com/2018/04/06/movies/dvd-extras.html>
- Roth, E. 2022. Disney Plus with ads will keep the breaks down to four minutes per hour. The Verge 18.5.2022. Viitattu 14.10.2023. <https://www.theverge.com/2022/5/17/23105023/disney-plus-ad-supported-tier-streaming-fewer-ads>

Roth, E. 2023a. Max promises shorter ad breaks than other streamers when it launches May 23rd. The Verge 17.5.2023. Viitattu 14.10.2023. <https://www.theverge.com/2023/5/17/23727081/max-warner-bros-discovery-ads-upfront>

Roth, E. 2023b. Netflix is planning to raise prices... again. The Verge 3.10.2023. Viitattu 14.10.2023. <https://www.theverge.com/2023/10/3/23901315/netflix-subscription-price-raise-wga-strike>

Rubin, R. 2024. Disney Strikes Deal for Sony to Take Over Its DVD, Blu-ray Disc Business. Variety 20.2.2024. Viitattu 23.2.2024. <https://variety.com/2024/film/news/disney-sony-physical-media-dvd-blu-ray-disc-business-1235917294/>

Rämö, M. 2005. Miten videovuokraamoista tuli karkkikauppoja. Ylioppilaslehti 6.5.2005, päivitetty 10.10.2006. Viitattu 29.4.2023. <https://ylioppilaslehti.fi/2005/05/miten-videovuokraamoista-tuli-karkkikauppoja/>

Saarinen, S. 2023. Tiesitkö tästä salaperäisestä Netflix-kikasta? Napinpainalluksella sadoittain lisää katsottavaa. Iltalehti 18.3.2023. Viitattu 7.7.2023. <https://www.iltalehti.fi/tv-ja-leffat/a/e25fd970-6178-4ac3-b02a-0efaf850efb3>

Scott, V. 1995. Razzie Awards dis-honor 'Color of Night'. UPI 26.3.1995. Viitattu 15.12.2023. <https://www.upi.com/Archives/1995/03/26/Razzie-Awards-dis-honor-Color-of-Night/1131796194000/>

Sepinwall, A. 2013. 'House of Cards' director David Fincher on making 13 hours for Netflix. Uproxx 29.1.2013. Viitattu 4.6.2023. <https://uproxx.com/sepinwall/house-of-cards-director-david-fincher-on-making-13-hours-for-netflix/>

Sharf, Z. 2023. Christopher Nolan Says Buy 'Oppenheimer' on Blu-ray 'So No Evil Streaming Service Can Come Steal It From You': 'We Put a Lot of Care' Into Home Release. Variety 14.11.2023. Viitattu 23.3.2024. <https://variety.com/2023/film/news/christopher-nolan-buy-oppenheimer-blu-ray-evil-streamers-1235790376/>

Smale, W. 2008. How the PS3 led Blu-ray's triumph. BBC News 19.2.2008. Viitattu 28.4.2023. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7252506.stm>

Sorkin, A. R., Mattu R., Warner, B., Kessler, S., de la Merced, M., Hirsch, L. & Livni, E. Why a Warner Bros.-Paramount Merger Does (and Doesn't) Makes Sense. The New York Times 21.12.2023. Viitattu 3.1.2024. <https://www.nytimes.com/2023/12/21/business/dealbook/warner-bros-paramount-merger-speculation.html>

Sperling, N. 2022. Netflix Says It Lost Nearly 1 Million Subscribers, and Breathes a Sigh of Relief. The New York Times 19.7.2022. Viitattu 5.6.2023. <https://www.nytimes.com/2022/07/19/business/media/netflix-earnings.html>

Sperling, N. 2023. Netflix Starts to Crack Down on Password Sharing. The New York Times 27.5.2023. Viitattu 2.7.2023. <https://www.nytimes.com/2023/05/27/business/media/netflix-streaming-password.html>

Starkey, A. 2023. Netflix ridiculed over resurfaced “love is sharing a password” tweet. NMW 3.2.2023. Viitattu 2.7.2023. <https://www.nme.com/news/tv/netflix-ridiculed-over-resurfaced-sharing-password-tweet-3392067>

Sulopuisto, O. 2009. Laserdisc kuoli vasta nyt. Taloussanomat 19.1.2009. Viitattu 2.7.2023. <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001611759.html>

Szalai, G. 2023. Warner Bros. Discovery-Paramount Merger? Wall Street Has Major Doubts About a Deal. The Hollywood Reporter 28.12.2023. Viitattu 3.1.2023. <https://www.hollywoodreporter.com/business/business-news/warner-bros-discovery-paramount-merger-wall-street-doubts-1235773951/>

Taylor, D. B. 2022. MoviePass Is Relaunching in September After Failing in 2019. The New York Times 23.8.2022. Viitattu 4.7.2023. <https://www.nytimes.com/2022/08/23/business/moviepass-relaunch.html>

Tekijänoikeus.fi. n.d. Usein kysyttyä. Viitattu 29.4.2023. <https://tekijanoikeus.fi/usein-kysyttya/>

Tekijänoikeuslaki 22.5.2015/607. Viitattu 29.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404#L2P12>

TFW2005.com. 2019. Transformers: Bumblebee Movie Out Now on VHS (Real VHS Promo Copy with Pics!). Verkkosivu. Viitattu 6.6.2023. <https://news.tfw2005.com/2019/04/01/transformers-bumblebee-movie-out-now-on-vhs-real-vhs-promo-copy-with-pics-386407>

Thomas, C. 2023. TV Shows and Movies Impacted by the Writers Strike. The Hollywood Reporter 6.5.2023. Viitattu 7.10.2023. <https://www.hollywoodreporter.com/lists/tv-shows-movies-affected-by-wga-writers-strike/stranger-things-24/>

Tilastokeskus. 2009a. Joidenkin laitteiden ja yhteyksien yleisyys kotitalouksissa 11/1997 - 11/2009 (Excel) 2.12.2009. Viitattu 30.4.2023. <https://www.stat.fi/til/kbar/2009/11/index.html>

Tilastokeskus. 2009b. Toimipaikat toimialoittain 1993-2000 (TOL 1995) muuttujina Toimiala, Vuosi ja Toimipaikkojen tiedot. Viitattu 3.6.2023. <https://statfin.stat.fi:443/PxWeb/sq/a260fa53-22e7-43bd-9804-19e6f3de3055>

Tilastokeskus. 2011. Yritysrekisterin vuositilasto. Toimipaikat toimialoittain vv 2001-2007 to2002-mukaisena muuttujina Toimiala, Vuosi ja Toimipaikan tiedot. Viitattu 3.6.2023. <https://statfin.stat.fi:443/PxWeb/sq/dfa7a60f-13ef-4371-a2cb-7c4cf2fb1071>

Tilastokeskus. 2014. Toimipaikat toimialoittain vuonna 2007-2012 (TOL 2008) muuttujina Toimiala, Vuosi ja Toimipaikan tiedot. Viitattu 28.4.2023. <https://pxdata.stat.fi:443/PxWeb/sq/933c1ed1-4dfc-4321-aea2-ea883d566110>

Tilastokeskus. 2018. Kuluttajabarometri: Laitteiden ja yhteyksien yleisyys 1997-2018, % kotitalouksista - muuttujina Laite tai yhteys, Kuukausi, Ikäryhmä ja Vuosi. Viitattu 4.7.2023. <https://pxdata.stat.fi:443/PxWeb/sq/8b55dffe-ae21-472d-8e74-8b593e917f31>

Tilastokeskus. 2019. Alueellinen yritystoimintatilasto. Toimipaikat toimialoittain 2013-2017 muuttujina Vuosi, Toimiala (TOL 2008) ja Tiedot. Viitattu 28.4.2023. <https://pxdata.stat.fi:443/PxWeb/sq/7dee010f-cdd2-46c4-aefc-fdd18a76e685>

Tilastokeskus. 2023. Yritysten toimipaikat toimialoittain 2018-2021. Muuttujina Toimiala (TOL 2008), Vuosi ja Tiedot. Viitattu 3.6.2023. <https://pxdata.stat.fi:443/PxWeb/sq/4b8f42b9-5862-41d1-8825-fe668211f930>

Toimialaluokitus 2008, n.d. Tilastokeskus. Verkkosivu. Viitattu 28.4.2023. https://www.stat.fi/fi/luokitukset/toimiala/toimiala_1_20080101/code/77220/

Topelius, T. 2022. Kyllästyttääkö Netflix? Katso jättivertailusta, mikä palvelu on sinulle paras – näin säästät myös rahaa. Iltä-Sanomat 12.10.2022. Viitattu 14.10.2023. <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000009117862.html>

Torvinen, P. 2022. Pandemia ei tehnytkään meistä kotieläimiä, ja nyt Netflix on romahtanut. Helsingin Sanomat 23.5.2022. Viitattu 7.7.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008830763.html>

Typpö, J. 2023. Kiitos elokuvista, Yle. Helsingin Sanomat 15.11.2023.

Vanha-Majamaa, A. 2024. Arvomuovia. Yle Uutiset 26.3.2024. Viitattu 26.3.2024. <https://yle.fi/a/74-20080766>

Variety. 2009. Blu-ray's interactive movies. Verkkosivu. Viitattu 1.5.2023. <https://variety.com/2009/digital/features/blu-ray-s-interactive-movies-1118011295/>

Vedenpää, V. 2012. Blu-Ray kasvattaa suosiotaan – DVD-myynti laskee. Yle Uutiset 23.3.2012. Viitattu 1.5.2023 <https://yle.fi/a/3-5096546>

Viaplay. n.d. Kuvanlaatu Viaplayssä. Verkkosivu. Viitattu 4.12.2023. <https://help.viaplay.com/fi/kuvanlaatu-viaplayssa/>

Videomuseo. 2018. Lifti helvettiin. Verkkosivu. Viitattu 30.4.2023. http://www.jukkaeronen.com/web/videomuseo/blogi20.html#lifti_helvettiin

Vlessing, E. 2023. Sony CFO: Without a Streaming Platform, We're Free to Sell Films and Shows "to the Highest Bidder". The Hollywood Reporter. 6.3.2023. Viitattu 3.6.2023. <https://www.hollywoodreporter.com/business/business-news/sony-cfo-streaming-film-tv-1235342065/>

VSN. n.d. Why are streaming platforms coming back to weekly publication? Verkkosivu. Viitattu 2.7.2023. <https://www.vsn-tv.com/en/streaming-platforms-publication-vsncrea/>

Weatherbed, J. 2023. Almost 5 million people are using Netflix's ad tier. The Verge 18.5.2023. Viitattu 14.10.2023. <https://www.theverge.com/2023/5/18/23728253/netflix-ad-supported-tier-5-million-users-growth>

Weprin, A. 2023. Why the Dying DVD Business Could Be Headed for a Resurrection. The Hollywood Reporter 10.11.2023. Viitattu 23.2.2024. <https://www.hollywoodreporter.com/business/business-news/dying-dvd-bluray-business-resurrection-cds-vinyl-1235639108/>

Weprin, A. 2024. Disney Outsourcing Blu-Ray, DVD Business to Sony. The Hollywood Reporter 20.2.2024. Viitattu 23.2.2024. <https://www.hollywoodreporter.com/business/business-news/disney-outsourcing-dvd-blu-ray-business-sony-1235830746/>

White, C. 2023. Why physical media still matters in the streaming era. The A.V. Club 7.2.2023. Viitattu 4.12.2023. <https://www.avclub.com/why-physical-media-matters-streaming-era-1850080850>

Whitten, S. & Rizzo, L. 2023. Streaming services are removing tons of movies and shows — it's not personal, it's strictly business. CNBC. 29.5.2023. Viitattu 3.6.2023. <https://www.cnbc.com/2023/05/29/streaming-services-remove-movies-shows-heres-why.html>

Wiggan, A. n.d. HMV introduces the VHS range. It's A Stampede! Verkkosivu. Viitattu 6.6.2023. <https://itsastampede.com/2018/06/30/hmv-introduces-the-vhs-range/>

Wilkinson, A. 2023. Hollywood's writers are on strike. Here's why that matters. VOX 25.4.2023. Viitattu 7.10.2023. <https://www.vox.com/culture/23696617/writers-strike-wga-2023-explained-residuals-streaming-ai>

Wilkinson, A. & Stewart, E. 2023. The Hollywood writers' strike is over — and they won big. VOX 28.9.2023. Viitattu 15.12.2023. <https://www.vox.com/culture/2023/9/24/23888673/wga-strike-end-sag-aftra-contract>

Williams, J. 2021. Why Shawshank Redemption Flopped At The Box Office (Despite Being Loved). Screenrant 5.5.2021. Viitattu 11.10.2023. <https://screenrant.com/shawshank-redemption-movie-box-office-bomb-fail-reasons/>

Yle Uutiset. 2008. Dvd-elokuvien myynti kasvanut. Yle Uutiset 14.11.2008. Viitattu 1.5.2023. <https://yle.fi/a/3-6119253>

Yli-Korhonen, J. 2023. Vaikeuksissa oleva Viaplay vähentää työntekijöitään ja saattaa nostaa hintojaan. Afterdawn 20.7.2023. Viitattu 6.10.2023. <https://dawn.fi/uutiset/2023/07/20/viaplay-2023-q2-tulosraportti>

Zahid, A. 2023. Cassette tape sales hit highest level since 2003, new analysis shows. Sky News 19.4.2023. Viitattu 6.6.2023. <https://news.sky.com/story/cassette-tape-sales-hit-highest-level-since-2003-new-analysis-shows-12860610>

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn kysymykset

Osana opinnäytetyötä toteutettu kysely luotiin Google Formsilla. Sitä jaettiin muun muassa Tampereen ammattikorkeakoulun media-alan opiskelijoiden keskuudessa sekä laajemmalle yleisölle ennen muuta sosiaalisen median välityksellä.

1. Minkä ikäinen olet?
2. Mitä suoratoistopalveluita katsot/tilaat?
3. Katsotko suoratoistopalveluista enemmän elokuvia vai sarjoja?
4. Valitsetko yleensä elokuvan sen perusteella mitä palvelusta löytyy, vai etsitkö jotain tiettyä elokuvaa eri paikoista?
5. Oletko tilannut suoratoistopalveluita tarkoituksella vain kokeilujakson ajaksi ja peruuttanut niiden päätyttyä?
6. Kuinka usein tyypillisesti katsot elokuvia tai sarjoja suoratoistopalveluista?
7. Onko suoratoistopalveluiden tarjonta lisännyt elokuvien katseluasi?
8. Vuokrasitko aikaisemmin elokuvia videovuokraamoista?
9. Vuokraatko elokuvia VOD-palveluista?
10. Onko sinulla elokuvia/sarjoja fyysisinä tallenteina?
11. Koetko, että uusien elokuvien saatavuus suoratoistopalveluista on vähentänyt käyntejasi elokuvateattereissa?
12. Voit kertoa omin sanoin mielipiteitäsi suoratoistopalveluista ja fyysisistä tallenteista.

Liite 2. Sähköpostihaastattelun kysymykset

Osana opinnäytetyötä toteutetuissa kotimaisten levitysyhtiöiden edustajien haastatteluissa esitettiin seuraavat kysymykset.

1. Miten elokuvien vuokraaminen/myynti on kehittynyt vuosi vuodelta yrityksen aloitettua?
2. Mitkä syyt ovat mielestänne vaikuttaneet fyysisen median suosion laskuun?
3. Miten yhtiössänne suhtauduttiin suoratoistopalveluiden ja digitaalisten vuokraamoiden tuloon?
4. Miksi joitain elokuvia ei julkaista Pohjoismaissa enää fyysisenä tallenteena?
5. Millainen on pelkästään digitaalisesti julkaistavien elokuvien menekki verrattuna siihen, miten fyysisinä tallenteina julkaistavat elokuvat menevät kaupaksi?
6. Nykyään monien elokuvien julkaisuissa ei enää ole bonusmateriaaleja. Miksi ei? Onko sen vaikutusta myyntiin tutkittu?
7. Onko fyysisellä medially mielestänne tulevaisuutta pitkällä tähtäimellä?